

**Управління освіти і науки обласної державної адміністрації
Чернігівський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського**

Літній серпантин

**збірка матеріалів на допомогу
педагогічним працівникам
дитячих закладів оздоровлення та відпочинку**

**Чернігів
2018**

«Літній серпантин» (збірка матеріалів на допомогу педагогічним працівникам дитячих закладів оздоровлення та відпочинку) / упоряд. М.О. Жирохов. – Чернігів: ОІППО імені К.Д. Ушинського, 2018. – 62 с.

Упорядник:

Жирохов М.О., методист відділу виховної роботи і здорового способу життя ЧОІППО імені К.Д. Ушинського

Рецензенти:

Нестеренко Л.О. – доцент кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання ЧОІППО імені К.Д. Ушинського, кандидат історичних наук

Курганський В.О. – заступник директора позашкільного навчального закладу «Центр національно-патріотичного виховання, туризму та краєзнавства учнівської молоді»

Відповідальний за випуск:

Лисенко І.В. – проректор ЧОІППО імені К.Д. Ушинського, кандидат педагогічних наук, доцент

У збірці матеріалів подано інформаційно-методичні рекомендації щодо організації табірної зміни в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.

Організаторам літнього відпочинку пропонуються виховні та здоров'язбережувальні заходи (ігрові програми, конкурси), інструкції, які сприятимуть розвитку інтелектуальних, творчих, лідерських і організаторських здібностей дітей, їх оздоровленню та залученню педагогічних працівників до пошуку активних форм діяльності учнів.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Чернігівського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського
(протокол № 2 від 26 квітня 2018 р.)*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ I ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ	6
Розділ II МАТЕРІАЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ МОВНОЇ ТЕМАТИЧНОЇ ЗМІНИ Розробки заходів	19
Розділ III МАТЕРІАЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ТЕМАТИЧНОЇ ЗМІНИ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ Розробки заходів	28
ДОДАТКИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ЛІТНЬОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ Народні ігри Ігри у приміщенні Рухливі ігри на повітрі	40
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСКУРСІЙ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	62

ВСТУП

Літо для педагогів – час напруженої і відповідальної роботи. Серед безлічі вже звичних, а також нових турбот і проблем, ми як і раніше виділяємо найбільш важливу: як зробити, щоб у літньому оздоровчому таборі діти добре відпочили, зміцнили здоров'я, набралися сил, поповнили свої знання, навчилися чомусь новому, знайшли нових друзів.

У сучасних умовах найбільш ефективною та популярною формою організації оздоровчо-виховного процесу стали тематичні зміни. Тематична зміна – це зміна в дитячому оздоровчому закладі, яка проходить за певною темою, об'єднуючи в одне ціле все розмаїття змісту та форм дозвілля. Актуальність проведення тематичних змін зумовлена тим, що протягом останніх років спостерігається загальна тенденція до зниження активності та ініціативи у дітей. Провідна ідея тематичної зміни становить той стержень, який об'єднує в одне ціле все розмаїття справ та форм виховної діяльності, робить час перебування в оздоровчому закладі цікавим і корисним для дітей. Вибір теми зміни дає змогу підвищити ефективність роботи працівників оздоровчого закладу, допомагає їм зосередитися на обраному напрямі, конкретизувати мету та завдання роботи, підібрати матеріали, поліпшити свої знання, результати діяльності. Тематичні зміни можуть мати оздоровче, спортивне, інтелектуальне, морально-етичне, туристичне, національно-патріотичне спрямування.

Відпочинок, оздоровлення та змістовне дозвілля школярів – одне із найважливіших стратегічних завдань на літній період 2018 року.

Якісне оздоровлення дітей – це обов'язкова умова роботи органів управління освіти. У цьому контексті – це підвищення якості надання оздоровчих та відпочинкових послуг, забезпечення безпеки перебування дітей у закладах оздоровлення та відпочинку, впровадження дієвих механізмів збереження та розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

Літній дитячий оздоровчий табір є однією із традиційних, випробуваних часом, форм організованого відпочинку та оздоровлення школярів, за допомогою якої вони можуть зміцнити своє здоров'я, реалізувати інтереси, індивідуальні здібності.

Реалії сьогодення стали поштовхом переосмислення традиційних підходів до оздоровлення, відпочинку дітей, а також до діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, забезпечення умов модернізації їх структури та змісту роботи. Пріоритети оздоровчої кампанії: створення

належних побутових умов, організація якісного та змістовного дозвілля й виховного процесу, забезпечення кваліфікованими кадрами дитячих оздоровчих закладів. Педагоги, які працюють у таборах, повинні пам'ятати, що успіх і результативність в роботі залежить від творчої зацікавленості, енергії, наполегливості, поваги до дітей, вміння пробудити ініціативу, спонукати самостійність вихованців, організувати колективні творчі справи, патріотичні виховні заходи. Завдання педагогічних колективів – створити у дитячому оздоровчому таборі життєрадісну атмосферу, задовольнити інтереси та духовні потреби школярів області так, щоб кожна дитина йшла з оздоровчого табору із великим бажанням повернутися наступного літа.

Матеріали рекомендовано для використання заступникам директорів з виховної роботи, вихователям (вожатим), культорганізаторам під час організації роботи в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.

РОЗДІЛ I. ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ

Виховна робота в літньому оздоровчому закладі – це оптимальне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою діяльністю. Зміст, форми та методи роботи визначаються його статутом, педагогічним колективом і групуються на принципах ініціативи й самодіяльності дітей та учнівської молоді, демократії і гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень і цінностей.

Підхід до виховання громадянина своєї держави як до безперервного процесу змушує всіх причетних до справи виховання молоді глибоко усвідомити сутність виховного процесу, його мету й основні завдання.

Виховання в оздоровчому закладі має дві взаємопов'язані сторони. Одна — це педагогічний вплив вихователя, вожатого, колективу, друга — готовність вихованця сприйняти й усвідомити цей вплив. Для успішного виконання поставлених завдань вихователі мають глибоко усвідомити основні психолого-педагогічні закономірності й особливості виховного процесу. Зокрема, необхідно передусім ураховувати, що спосіб поведінки дитини визначається, з одного боку, безперервним зовнішнім впливом на неї, а з другого — її вродженими і набутими індивідуальними якостями та внутрішнім психічним станом.

Виховання — процес безперервний. Нагромадження нових знань, зміна і зміцнення поглядів, переконань, звичок відбувається постійно. Розвиток фізичних і духовних сил дитини вимагає від неї все нових і нових способів урівноваження з оточуючими, що виявляється в її поведінці, діяльності, ставленні до інших людей, до праці, до природи і до самої себе. При цьому поведінка особистості, її ставлення до оточення, діяльність обумовлюються тими порівняно стійкими якостями, що з'явилися в неї як наслідок соціальних умов, виховних впливів, досвіду і стали основою її характеру.

Навчання і виховання — це споріднені процеси, проте вихователь повинен знати і специфічні особливості кожного з них. Слід пам'ятати, що високий рівень розумового розвитку не гарантує автоматично високу моральну і громадянську зрілість. Учені пояснюють цей процес тими особливостями, що характеризують освоєння індивідом світу. З одного боку, дитина пізнає навколишній світ, а з другого — виробляє до нього своє ставлення. Нагромадження дитиною знань залежить від активності її мислення, а

ставлення до знань, до життя — від багатьох інших сторін, що характеризують особистість: її прагнення, переконання, інтереси, смаки, звички, воля та характер. Саме ці якості визначають, як дитина використає набуті нею знання, наскільки вона надає своїй діяльності гуманістичного спрямування і керуватиметься загальнолюдськими цінностями. При цьому знання не прямо впливають на розвиток зазначених та інших якостей, а опосередковано, через почуття, що лежать в основі ставлення дитини до дійсності.

Джерелом формування особистості є її діяльність і спілкування. Одна з провідних закономірностей виховного процесу вказує на взаємозалежність доцільно організованої діяльності і розумно побудованого спілкування дітей з іншими людьми, насамперед з батьками і педагогами, та ефективності виховання. Отже, вихователь повинен пам'ятати, що не залучена до розумно організованої діяльності дитина залишається й поза позитивним виховним впливом. Але в процесі діяльності та спілкування дитина вибірково ставиться до виховних впливів, і не всі впливи мають ефективні результати, оскільки, як свідчить досвід, деякі з них дитина засвоює охоче й досить активно, інші — майже або зовсім не засвоює. Останнє спостерігається тоді, коли ці впливи не зачіпають внутрішню сферу особистості, її потреби, інтереси, бажання, почуття.

Психологи стверджують, що в дитячому і шкільному віці особистість формується під вирішальним впливом виховання, виховання в педагогічному значенні як цілеспрямованого впливу на особистість, що суттєво відрізняє його від випадкових і стихійних впливів наявності чіткої програми, усвідомленої мети.

Єдність і взаємозалежність загальної мети і конкретних виховних завдань, а також єдність виховання та самовиховання — це специфічні закономірності виховного процесу.

Саме тому важливим завданням вихователів у оздоровчому закладі є продовження в літній період формування дитини як суб'єкта життя, розуміння нею того факту, що вона сама творить своє гідне людське життя. Це потребує насамперед формування у вихованців ціннісного ставлення до себе як до людини, до інших людей, їхніх вчинків, до природи, предметів, явищ, формування відповідальності за свою долю, за вміння розпоряджатися своїм життям як даром природи в соціальному, психологічному та біологічному розумінні. Це вимагає розвитку у вихованців філософського мислення, надситуативного сприйняття дійсності, уміння абстрагуватись, узагальнювати, бачити в одиничному загальне.

Мета виховання завжди зумовлена суспільними умовами та потребами, вона вбирає загальнолюдський і національний ідеал виховання молодого покоління. Ефективність виховання залежить від урахування у виховному процесі вікових та індивідуальних особливостей особистості вихованців, взаємозв'язку колективу (групи) з особистістю у виховному процесі.

Особистість є єдиним цілим, у якому кожна якість тісно пов'язана з іншими, і тому кожна риса особистості проявляється по-різному залежно від її співвідношення з іншими рисами. Наприклад, сміливість як якість особистості може мати цілком різне значення залежно від того, поєднується вона з обережністю і розрахунком чи з імпульсивністю, гарячністю, з високою громадянськістю чи з зарозумілістю і пихою. Тому не можна дитину «формувати» частинами, треба завжди підходити до виховання як до цілісної системи.

З іншого боку, слід ураховувати, що і кожний виховний вплив дає комплексний ефект. Так, екскурсія до краєзнавчого музею дає дітям певні знання про рідний край, формує відповідні громадянські почуття (патріотизму, національної гідності і самоповаги, бажання стати корисним своєму народові тощо), розвиває естетичні смаки і потреби, виховує бережливе ставлення до природи рідного краю, формує ідеали, прагнення, вчить спілкування з іншими людьми, прищеплює любов до рідної мови, повагу до мов і культур, традицій інших народів.

Проте, як уже зазначалося, виховний ефект залежить від активної та позитивної внутрішньої позиції вихованця. Тому вихователів слід пам'ятати, що виховна робота має бути особистісно-зорієнтованою, базуватися на особистісно діяльній організації виховної роботи, що передбачає активне включення вихованця у виховний процес на засадах співпраці, діалогу, партнерства, високої вимогливості та глибокої поваги до нього.

Процес формування особистості динамічний. Результати виховання завжди віддалені. Проте на кожному етапі можна і треба діагностувати рівень сформованості основних інтегративних якостей особистості, до яких учені відносять такі риси, як громадянськість, мужність, мудрість (як знання цінності речей, явищ і вчинків), почуття справедливості, творчу спрямованість, працьовитість. Підкреслюємо, що це інтегративні стрижневі риси, наявність яких сприяє формуванню повноцінної, всебічно розвиненої, щасливої людини, яка може реалізувати свої інтереси й інтереси свого народу, людства в цілому.

Сучасне покоління дітей живе і формується у принципово відмінних умовах, порівняно зі старшими братами й сестрами, а тим більше з батьками.

Поглиблення соціального розшарування суспільства, розвиток ринкових відносин, приватної власності, певна розмитість моральних ціннісних орієнтирів, зростання ролі релігії — усе це реалії, які формують свідомість підлітків і до яких вони намагаються пристосуватися. З одного боку, їх характеризує вищий рівень відкритості, а з другого — гостре відчуття своєї соціальної незахищеності. Їх турбують взаємини з однолітками, батьками, вчителями, більшість з них переживають почуття страху, не відчують турботи про них, любові дорослих.

Нестабільність усіх сфер життя формує моральну нестабільність. Поряд з традиційною гуманістичною шкалою цінностей (добро, чесність, безкорисливість, любов до Батьківщини) зростає індивідуалізм, нехтування інтересами інших людей, переорієнтація на власні інтереси, особисте благополуччя. Девальвуються цінності, пов'язані зі служінням суспільству, державі, народу, падає престиж освіти, культури, посилюється інтерес до «красивого» життя, яке, на думку частини підлітків, не потребує ані знань, ані професійних навичок, ані серйозного, відповідального ставлення до праці

Контингент тих, з ким доведеться працювати вожатому у таборі, дуже строкатий за рівнем вихованості, загальним розвитком, інтересами, ідеалами, світоглядом. Звичайно, час перебування дитини в таборі занадто короткий, щоб радикально змінити її. Проте можливості виховного впливу на неї в таборі практично не обмежені: це раціональна організація життя, гурткова робота, зустрічі, активна участь дітей у підготовці і проведенні загонових і загально табірних заходів, «вогники», бесіди, повсякденне спілкування з дитиною в їдальні, спальних приміщеннях, на загонових місцях, під час купання, ігор, прогулянок, вільного часу, коли все має виховне значення: репліка, жарт, приказка, оцінка, судження, реакція, погляд і навіть мовчання.

Але виховна робота в оздоровчому закладі має ряд специфічних особливостей порівняно з виховним процесом у школі.

По-перше, виховний процес в закладі планується і здійснюється з урахуванням того, що діти повністю відірвані від сім'ї і батьківського піклування. Тому на педагогічний колектив табору покладається завдання забезпечити повноцінне життя і виховання дітей.

По-друге, усі види виховної діяльності здійснюються в тимчасових різновікових дитячих колективах, з різним соціальним досвідом дітей, із різних умов життя і виховання, із сільської або міської місцевості; діти проживають у колективах, створених в умовах літа, з певним оздоровчим режимом дня.

По-третє, виховна робота будується на принципах добровільної участі дітей у різних справах, у вільному виборі ними занять. Це передбачає створення вихователями варіативних програм діяльності.

По-четверте, короткотривалий період існування табірної колективу вимагає чіткого початку і завершення табірної зміни, обов'язкової оцінки діяльності кожної дитини, надання дітям можливості бачити і розуміти результати своєї праці.

По-п'яте, значні виховні можливості має і сам тимчасовий дитячий колектив табору. У новому оточенні під час активного спілкування інтенсивніше, повніше розкривається особистість дитини, інколи в таких умовах швидше можна помітити те, що в школі залишається прихованим, тобто краще вивчити і зрозуміти дитячу психологію.

Моральна атмосфера оздоровчого закладу, доброзичливе ставлення однолітків і вихователів до кожної дитини сприяють самоствердженню тих дітей, які у шкільному житті вважалися «важкими».

У таборі діти більш самостійні, ніж удома. Тут значно менше регламентацій, менше людей, що стримують прагнення до самостійності, і більше умов, що стимулюють творчий розвиток, ініціативу, кмітливість, активність дитини.

По-шосте, виховний процес в оздоровчому закладі здійснюється у сприятливих умовах природного середовища і соціального оточення. Усе, що є навколо, може стати зоною дитячої турботи, загонової дії. Табір і його околиці — нове, незнайоме для дитини оточення. Воно, звісно, приваблює дитину, і треба їй допомогти пристосуватися у ньому. Проаналізувати елементи народної культури, звичаї, розвиток життя протягом століть тощо.

Водночас необхідно постійно дбати про безпеку життя дитини у природному й соціальному мікро- та макросередовищі.

По-сьоме, виховна робота з дітьми має забезпечити дотримання ними режиму дня, порядку і чистоти спальних приміщень, чистоту білизни, виконання санітарно-гігієнічних вимог. Особливо уважно слід організовувати виховну роботу із збереження здоров'я дітей, профілактики захворювань, створення порядку та затишку у спальних приміщеннях, ігрових кімнатах, кінозалах, місцях відпочинку. Значне місце у виховній роботі з дітьми відводиться культурі харчування.

По-восьме, особливістю виховної роботи в літньому оздоровчому закладі є оздоровлення дітей з використанням річок, озер, моря, лісу, транспортних екскурсій. Саме тут має бути чітка виховна робота із

самозбереження життя дітей і вихователів, попередження можливого травматизму і захворювань.

По-дев'яте, велика кількість виховних завдань, що їх необхідно вирішувати протягом зміни, створюють напружений ритм роботи всього педагогічного колективу, мобілізують його творчі сили і допомагають у досягненні головної мети:

- ✓ оздоровлення дітей, створення у них доброго емоційного настрою, привнесення почуття гри, романтики в їхнє повсякденне життя;
- ✓ виявлення інтересів, захоплень дітей, розвиток бажання дістати нові знання, вміння, навички;
- ✓ навчання дітей діяти в колективі;
- ✓ залучення до трудових справ на користь і радість оточуючих.

Урахування педагогічним колективом зазначених особливостей виховної роботи в літньому оздоровчому закладі є передумовою для створення у таборі життєрадісної атмосфери і забезпечення повноцінного відпочинку і розвитку дітей.

Організовуючи літнє оздоровлення дітей, педагогічні колективи намагаються планувати і будувати роботу з вихованцями так, щоб кожна дитина знайшла собі справу до душі; відчувала себе сильною, творчою особистістю; збагатилась духовно і почувала себе комфортно.

Планування виховної роботи у таборі вимагає певної послідовності, системності та спадкоємності. Починаючи планування, вожатий та вихователь вивчають державні документи з питань виховання підростаючих поколінь, ознайомлюються з інструктивними матеріалами відповідних організацій, з публікаціями в педагогічній пресі про організацію літнього відпочинку дітей і молоді.

Велике значення має врахування визначних дат і свят, що припадають на цей період, подій, що відбуватимуться в країні і за кордоном, календаря літніх пам'ятних дат, традицій табору, місцевих умов і можливостей, вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів і підлітків.

Планування виховної роботи буде ефективним, якщо вожатий дотримуватиметься певних методичних вимог:

- забезпечувати на практиці єдність мети і завдань, змісту форм виховної роботи;
- враховувати своєрідність роботи загонів;
- підтримувати ініціативу вихованців.

У кожному таборі складаються перспективний план на літо, календарні плани роботи табору і загону на зміну, план-сітка загонових справ, плани роботи гуртків, клубів за інтересами, робочі плани загонових вожатих (вихователів), методиста, заступника начальника табору з питань виховної роботи, конкретні плани підготовки та проведення різноманітних справ у таборі.

Вимоги до плану:

- суспільно-корисна спрямованість, єдність із сучасністю;
- необхідність чітких, конкретних, практичних справ, підпорядкованих визначеній меті;
- послідовність, конкретність плану;
- врахування вікових особливостей.

Перспективний план роботи складається на всі зміни начальником табору разом із методистом, заступником та іншими членами педагогічного колективу. Він обговорюється і затверджується педагогічною радою до заїзду дітей у табір.

Перспективний план може включати такі розділи:

- характеристика регіону, що оточує табір, його матеріальної бази, виховні завдання, зміст виховної діяльності табору і його основні напрями;
- національне виховання, організація суспільно-корисної праці і трудове виховання, розвиток допитливості та пізнавальної активності, естетичне виховання і розвиток культури спілкування, фізичне виховання і валеологічна, туристична й екологічна робота, організаційно-методична роботи, школа дитячого самоврядування в умовах табору тощо.

Календарний план роботи складається на одну зміну з урахуванням завдань, які зазначені в перспективному плані роботи табору, і пропозицій загонів. Перш, ніж розпочинати планування, старший вожатий на організаційних зборах ознайомлює його учасників із перспективами роботи табору на літо, завданнями на оздоровчу зміну, традиціями табору.

З метою активізації вихованців (загонів) рада табору оголошує сітку роботи табору на кожну зміну, який вивішують на видному місці для загального огляду.

Календарний план роботи загону складається дітьми разом із загоновим вожатим на одну зміну. При складанні календарного плану насамперед необхідно врахувати пропозиції дітей. Порадитися з ними і з'ясувати їхні інтереси і побажання допоможуть такі форми залучення вихованців до планування роботи загону.

Разом з організаторами конкурсу необхідно подумати про форми заохочення ланок і окремих дітей. У період планування слід враховувати, що особливої уваги і піклування потребують наймолодші школярі. Тому до плану роботи необхідно внести ігри, конкурси, змагання для молодших дітей. Рада загону розглядає пропозиції дітей, вожатого, вихователя і найцікавіші з них включає до проекту календарного плану. До нього вносяться і загальнотабірні заходи. На зборах загону чи під час вечірнього вогника голова ради загону доводить до відома дітей проект плану. Вони можуть внести зміни, доповнення чи виправлення. З усіма змінами план роботи затверджується шляхом відкритого голосування. На цих самих зборах визначаються відповідальні за виконання кожної справи (це можуть бути ланки, творчі групи чи окремі члени загону). Важливо, щоб при розподілі роботи ніхто не залишився без доручень, без конкретних завдань. Кількість запланованих справ має бути реальною, тобто посильною для виконання.

На основі затвердженого плану складається календарний план-сітка роботи загону, який зазвичай вивішується у загоновому куточку. Підготовка до табірних і загонових справ, режимні моменти, справи, що проводяться регулярно та увійшли у повсякденне життя табору (прогулянки, купання, заняття фізкультурою тощо), фіксуються у планах роботи на день.

У таборі такий вид плану для окремих загонів дістав назву «путівка дня». Він може бути у двох варіантах (на випадок дощової погоди) і складається з таких частин: дата, час проведення за годинами (ранок, день, вечір), справи загону на день (детально), відповідальні за виконання. Залежно від змісту роботи члени загону створюють ініціативні групи організаторів тієї чи іншої справи. Наприклад, під час підготовки до свята відкриття табору кожному загону необхідно підготувати своє вітання, оформити місце, вивчити пісню тощо. Календарний план роботи табору і загону може коригуватися. Іноколи виникає необхідність провести захід, що не планувався, або навпаки, відмовитися від тієї справи, що була запланована. Тому в таборі широко використовується планування роботи на наступний день, що вносить відповідні корективи в «путівку дня» кожного загону.

На основі щоденних загонових планів старший педагог-організатор разом із черговим по табору складають зведений план роботи табору на наступний день і вивішують на щиті «Сьогодні у таборі». Під час проведення загальнотабірних справ і свят зведений план може бути оформлений як яскрава програма дня.

Ланка не складає спеціального плану роботи, але у ланкового має бути робочий зошит, де він записує завдання ланці від ради загону і веде облік виконаних справ. Ланка будує свою роботу, враховуючи план загону, а також побажання та інтереси дітей. Майже третина всіх дітей, які відпочивають в оздоровчому таборі, – учні початкових класів. Як правило, вони важко переживають розлуку із сім'єю, тому вожаті й вихователі повинні ставитися до них з особливою увагою і теплотою.

При плануванні роботи з молодшими школярами необхідно враховувати, що в цьому віці діти не можуть довго займатись однією справою, одноманітність їх стомлює. Тому в загонних планах на день має бути чергування різних занять (спортивних, пізнавальних, трудових тощо). Колективні справи у загоні потрібно поєднувати з організованим відпочинком у вільний час (тихі ігри, читання книг, спілкування з друзями тощо). Молодші школярі люблять ігри, різноманітні конкурси, їм подобається малювати, майструвати, подорожувати.

З метою загартування дітей рекомендується планувати більше прогулянок до лісу, рухливі ігри на свіжому повітрі. Правильна організація купання і загартовування, прийом сонячних і повітряних ванн, прогулянки до лісу, чергування активного руху з відпочинком, поєднання праці й відпочинку – найважливіші умови зміцнення здоров'я молодших школярів.

Чільне місце у змісті виховної роботи дітей посідає знайомство з природою, природоохоронна діяльність. При плануванні роботи зі здобувачами освіти початкових класів вожатий, вихователь враховують місцеві умови, дати календаря, побажання дітей, а також ті завдання, що вони отримали на літо від учителів. Молодші школярі беруть активну участь у виховних заходах усього табору. У цьому допомагає дружба старших загонів із молодшими.

З метою успішної організації спільних справ вожатий загону молодших школярів погоджує свій план із загонем-шефом. Усього за зміну діти зможуть взяти участь у трьох-чотирьох загальнотабірних справах. Ними можуть бути: свято Нептуна, конкурс малюнків «Я бачу світ», свято відкриття і закриття табірної зміни. Останні дві справи мають бути сплановані і проведені у загоні, а також спільно з іншими загонами, де перебувають учні початкових класів (за великої кількості загонів у таборі може діяти окрема дитяча республіка).

Складаючи план роботи загону, в якому перебувають підлітки, вожатий і вихователь мають передбачити всі можливості для самоствердження своїх вихованців, розвитку їхньої самодіяльності, ініціативи і творчості. Це досягається з допомогою добору доцільних справ і їх чергування. Необхідно

також координувати справи загонного колективу з календарним планом табору на зміну, що є основним документом у визначенні основних форм роботи для кожного загону. Враховуючи пропозиції вихованців з організації загонних справ, педагог-організатор співвідносить їх із загальним навантаженням дітей протягом одного дня. Фізкультурний і музичний керівники, лікар, керівники гуртків мають особисті плани роботи. Окремий план роботи складає вожатий (вихователь) загону.

Вожатий веде «Педагогічний щоденник», у якому відображаються результати спостережень за дітьми, їх взаємовідносинами. «Педагогічний щоденник» – це результат творчості вожатого, його роздумів. Він не лише допомагає організувати час, а й учить, як аналізувати свою роботу. Водночас щоденник – це і робочий документ, у якому вожатий аналізує кожний прожитий день, робить висновки, узагальнення, накреслює план на перспективу. Щоденник допомагає фіксувати найбільш цікаві сторінки життя загону, бачити дитячий колектив, його радощі та перемоги, розчарування і пошук, і є звітним документом, де узагальнено всю денну діяльність загону.

Щоденник заповнюється за встановленою формою, що полегшує аналіз змісту роботи із загonom.

Рекомендується така форма записів:

1. Назва табору, загону. Черговість зміни. Прізвище, ім'я вожатого. Дата (рік, місяць, число) початку і кінця зміни.

2. Список вихованців і необхідні дані про кожного з них (дата, місяць і рік народження, у який клас перейшов, дані про батьків, домашня адреса, телефон, у яких секціях, гуртках хотів би займатися, чи вміє плавати, який рік у таборі, примітки). Список дітей із послабленим станом здоров'я і рекомендації лікаря.

3. Режим дня табору.

4. Портрет дитячого літа (традиційні свята країни, визначні дати, події, що відбуваються у країні і за кордоном, традиційні справи дітей табору).

5. Організаційна сторінка: назва загону, девіз, промовка, загонна пісня, рада загону і доручення у загоні, списки дітей за ланками.

6. Педагогічна характеристика загону у розвитку (на початку зміни і в кінці дня), в якій фіксуються вікові та індивідуальні особливості, вихованців, ставлення до товаришів, ровесників, колективу, їх уміння в різних видах діяльності, організаторські здібності, зміни, що відбулись у формуванні якостей особистості.

7. «План-сітка» роботи загону і коротка пояснювальна записка до нього.

8. «День за днем» – щоденні записи вожатого.

Для зручності ведення запису пропонуємо заповнити сторінки так: путівка дня, діяльність вожатого (власний план роботи на день), аналіз, висновки, роздуми (аналіз колективних творчих справ, пропозиції і думки дітей, як вдалося вирішити поставлені завдання, настрої дітей у загоні, їхня активність, хто відзначився під час проведення різних справ, на кого слід звернути увагу, роздуми на майбутнє).

На основі матеріалів педагогічного щоденника вожатий пише звіт за зміну, в якому аналізуються етапи і кінцевий результат роботи, дається оцінка своєї педагогічної діяльності, шляхи поліпшення роботи.

Спрямовуючи весь комплекс виховних заходів на розвиток громадських якостей особистості, виховання у дітей любові до Батьківщини, українського народу, в оздоровчих таборах реалізуються такі програми виховання дітей:

1. Діагностико-прогностичний напрям «Пізнай себе»:

- особистісно-рольова гра «Як я діятиму в такій ситуації»;
- бесіда «На порядку денному – твій характер»;
- відверта розмова із собою «Я власними очима».

2. Національно-патріотичний напрям «Я – громадянин своєї держави»:

- бесіди «Мій край – моя історія жива», «Козацькі звичаї», «Мова – це серце народу»;
- свято рідної мови «Диво калинове»;
- конкурс дитячого малюнку на асфальті «Ми живемо в Україні»;
- конкурс-вікторина «Що знаєш ти про Україну»;
- поле чудес «Історія мого міста»;
- заочна подорож до столиці України.

3. Краєзнавчий напрям «Барви рідного краю»:

- виставка-конкурс малюнків «Барви рідного краю», «Люблю тебе, мій рідний край»;
- свято легенд рідного краю;
- гра «Лікарські рослини мого краю»;
- екскурсія до краєзнавчого музею нашого міста;
- відвідування шкільної бібліотечної тематичної виставки «Література рідного краю».

4. Естетичний напрям «Для порятунку нації – краса»:

- турнір знавців хороших манер;
- день іменинника;
- виставка м'якої іграшки;

- конкурс читців української поезії;
 - конкурс-виставка «Природа і фантазія».
5. Екологічний напрям «Краса і біль України»:

- бесіда «Природа навколо нас»;
- туристичний похід «Юні санітари лісу»;
- трудовий десант;
- день екологічного виховання;
- конкурс екологічного плаката на асфальті «Бережімо планету»!

6. Фізичний розвиток та досконалість особистості «Якщо хочеш бути здоровим»:

- чемпіонат із шахів і шашок;
- козацькі забави;
- ігри «Веселі старти»;
- бесіда «Сонце, повітря і вода – наші найкращі друзі»;
- змагання «Дужі, сміливі, спритні».

З метою розвитку і сприймання прекрасного у природі, мистецтві, стосунках між дітьми в літніх оздоровчих таборах працюють творчі майстерні, клуби та гуртки за інтересами, які не тільки об'єднували б дітей, а й давали їм можливість спробувати сили в певній справі та виявити творчі нахили особистості.

У переважній більшості пришкільних оздоровчих таборів працювали такі творчі майстерні та клуби за інтересами:

- творча майстерня «Природа і фантазія» (розвиток творчої фантазії, образного мислення, художнього смаку через роботу з природним матеріалом);
- «Хореографічна майстерня» (естетичне виховання, зміцнення здоров'я та фізичний розвиток через залучення до мистецтва танцю);
- творча майстерня «Пісенна»;
- «Художня майстерня» (залучення дітей до світу краси, до скарбів художньої літератури через образотворче мистецтво);
- клуб «Пізнай себе» (покращення психічного здоров'я дітей, сприяння розкриттю творчого та інтелектуального потенціалу дитини, їхньому самоствердженню і самовдосконаленню);
- клуб «Що? Де? Коли?» (інтелектуальний розвиток особистостей дітей);
- клуб «Біла тура» (розвиток логічного мислення, пам'яті, уваги, спостережливості, творчого уявлення через гру в шахи);
- клуб «Веселий м'яч» (фізичний розвиток дітей через участь у спортивних іграх).

Зауважимо, що в роботі творчих майстерень і клубів за інтересами брали участь діти різних вікових категорій, тому вся робота проходила диференційовано. Піклування про хороший емоційний стан вихованців, створення комфортних психологічних умов перебування дітей в оздоровчому таборі – були головною турботою педагогів під час організації літнього оздоровлення школярів.

Традиційним для літніх таборів стало використання календарів дитячого настрою як найпростішого засобу моніторингу дитячої думки щодо табірної життя. Приходячи в табір, дитина визначає свій настрій, малюючи в календарі навпроти свого прізвища сонечко чи хмаринку. Таку саму відмітку вона робить, коли йде додому. Поява хмаринок у календарі настрою неодмінно турбувала вихователів.

З метою вивчення думки дітей про проведені виховні заходи рекомендується використовувати «Стіну довіри», на якій вихованці табору діляться своїми враженнями про свято, що відбулося, своїми сподіваннями, вносять пропозиції щодо покращення табірної життя. Така форма роботи, безумовно, сприяє створенню комфортних умов для перебування дітей у таборі.

З огляду на те, що психічне здоров'я – така ж важлива сфера здоров'я людини, як і фізична, соціальна і духовна турбота про позитивний емоційний стан вихованців також сприяє вирішенню завдань оздоровлення дітей у літній період.

РОЗДІЛ II. МАТЕРІАЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ МОВНОЇ ТЕМАТИЧНОЇ ЗМІНИ

Одним із нестандартних підходів для забезпечення якісного навчання дітей мові є створення літніх таборів з іноземних мов або проведення однієї або кількох змін. Такі табори покликані спонукати школярів практично застосовувати знання з мов, отримані протягом навчального року. У таборах діти матимуть можливість спілкуватися іноземними мовами та застосовувати їх у різних формах діяльності (в ігрових та концертних програмах, театральних виставах тощо).

Завдання мовного табору – показати дітям інший, відмінний від шкільного стиль викладання, де акцент ставиться на практичну частину і знання, які можна застосувати пізніше і в інших ситуаціях. Це дуже відрізняється від звичного багатьом батькам теоретичного підходу до освіти. Саме через таку діяльність діти істотно розширюють свій світогляд і дізнаються багато нового. Отже, літні мовні табори будуть проводитися під час найдовших канікул, коли школярі потребують відпочинку. Саме тому вивчення іноземних мов у жодному разі не повинно перетворюватися на продовження навчального процесу. Основна мета мовних таборів – зацікавити учнів іноземними мовами та сприяти самостійній підготовці вдома.

Схематично напрямки діяльності мовних літніх таборів можна розбити на три види: музичний напрямок, проектні роботи, інсценування.

Учні початкових класів потребують розумного співвідношення мовної практики та розважальних видів діяльності для того, щоб досягти грамотного використання мовних структур. Це зумовлено тим, що в цьому віці діти мають надзвичайну здатність запам'ятовувати нову інформацію, але абстрактне мислення ще не розвинуте в достатній мірі, що не дозволяє їм застосовувати вивчене в різних ситуаціях.

Саме тому пісні є надзвичайно цінною частиною навчального процесу з учнями початкових класів. По-перше, пісні забезпечують активне вживання більшої кількості мовних структур, ніж будь-який інший вид діяльності. По-друге, в піснях учні використовують ряд поєднаних речень, у той час як їхня розмовна практика все ще може триматися на рівні коротких фраз або речень. І нарешті, тексти пісень, спеціально написаних для використання на уроках іноземної мови, базуються на повторах, що забезпечує багаторазове вживання ключових структур.

Практичне навчання або «навчання через проекти» є випробуваним засобом мотивації дітей, адже, виконуючи проектну роботу, діти роблять те, що їм природно подобається, і мають змогу уникнути того, що їм не подобається. Виконання проектної роботи дозволяє учням поєднати вивчення англійської мови з іншими предметами шкільної програми, одночасно розвиваючи дитину в цілому – її мислення, уяву, креативність, навчаючи її соціальних цінностей та вміння працювати самостійно або в групі.

Створюючи та презентуючи кінцевий продукт (плакат, модель, буклет, журнал, винахід тощо), учні розвивають усі чотири мовленнєві вміння (говоріння, читання, слухання та письмо), відпрацьовуючи при цьому вивчений матеріал та вивчаючи нові граматичні структури та лексичні одиниці так само, як вони вивчали та вивчають рідну мову, – через досвід. Учні використовують мову як інструмент та мають можливість відчувати, наскільки вона корисна та гнучка.

Важливим питанням під час навчання англійської мови як іноземної є зменшення емоційної дистанції між учнем та іноземною мовою. Іншими словами – зменшення «чужості» мови, що вивчається, наближуючи її до учнів, створюючи зв'язки з іншими сферами життя учнів та створюючи умови, в яких вони насолоджуються тим, що говорять іноземною мовою, розпізнаючи при цьому інтонацію та вимову.

Такі процеси ідентифікації, імітації та креативної гри є частиною того, як діти вивчають рідну мову. Діти із задоволенням наслідують звуки, грають зі словами та розігрують ролі, що допомагає їм відпрацювати моделі соціальної поведінки як взаємодіяти один з одним, розвинути свою особистість. Розігрування ролей допомагає дітям розвинути мовні компетенції.

Розробки заходів

(із досвіду роботи Павлюк Лариси Миколаївни, учителя англійської мови Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради)

Mr. and Ms. of the camp

Presenter: Good evening, dear friends! We 're pleased to welcome you. Today we gathered for a contest-entertainment programme "Ms. and Mr. of the camp".

Presenter: Our festival is unusual because we offer you a marvelous journey into the wonderful world of male power and beauty, and we are going to choose Mr. of the camp.

Presenter: And also we want to make sure that our camp has the most beautiful girls. And only they can conquer the world! We will define the incomparable Miss of the camp!

Presenter: Dear friends, our contest will be evaluated by a competent jury (*Представлення журі*).

Presenter: Welcome the strongest people, our boys! (*Хлопці виходять під музику*).

Presenter: And now please welcome our lovely contestants, our girls (*Дівчата виходять під музику*).

Presenter: So we announce the first contest is "Presentation". Each member should tell about yourself in any form, and the jury can give the score up to 12 points, taking into account the following criteria: conciseness, creativity, imagination. Let's start! (*Представлення*)

Presenter: Thank you for your presentation. The next contest is "Talents and abilities". I am sure that our members are young people with a variety of talents and abilities: they are artists, actors, and musicians. Now you'll get a wonderful chance to observe it. (*Представлення талантів*)

Presenter: Our next contest is "A fashion show". Our participants have prepared the best outfits. Please welcome (*Дефіле*).

Presenter: What a wonderful show. It's time to talk with our participants. Our audience would like to ask some tricky questions.

- 1) Do you like meeting new people or you prefer having old friends?
- 2) Imagine that you have a chance to meet any famous person. Who would it be?
- 3) Who supports you in our hall? What would you like to tell them?

- 4) Dostoevskyi once said: «Beauty will save the world». What does it to be beautiful?
- 5) If you had a 1 million\$, what would you do?
- 6) Describe your ideal boyfriend

Questions to boys

- 1) People say that only men can have real friendship. Do you agree?
- 2) You went fishing and caught a gold fish. What wish would you make?
- 3) Shakespeare said: "Life is a theatre and we are all actors". Which role would you like to play in adult life?
- 4) Describe your ideal girlfriend.
- 5) Which traits of character make a boy a real man?
- 6) Nowadays life is full of technologies. Will they replace real communication between people?

Presenter: Thank you for the answers. And our last contest is «Your own opinion» All the participants about should say why they deserve to be a winner.

Presenter: Everybody can relax a bit until the jury will sum up the results, and we have musical time. Let's applaud to our best and the most courageous people of our camp.

Let's start the ceremony of awarding the participants of the contest "Miss and Mister of the camp." And now I invite our jury. (Оголошення результатів, нагородження переможців)

"Вечір знайомств"

People all around the world have different greeting gestures.

1) Greeting rituals around the world.

What gestures can we use to greet people? How do you usually greet people?

These are greeting gestures from some countries. Can you match them? Do you know any other funny greetings?

1. America	a) bow
2. Ukraine	b) pat somebody on the back
3. North Africa	c) stretch out 2 hands and blow on them
4. Egypt	d) put a hand on your forehead, lips and chest
5. Latin America	e) shake hands
6. Japan	f) put a right hand on the heart
7. Congo	g) hug

Answers: 1 b 2 e 3d 4 f 5 g 6 a 7 c

Everybody makes a circle. Let's imagine that we're in Congo. Greet a person standing on your right (continue practising all gestures).

Let's play a game to know each other better.

2) Memory game

Split up in 2 teams. Each person writes his or her name on the card. Team 1 should introduce themselves one by one, while Team 2 should listen very carefully trying to remember all details. After the participants of Team 1 have finished talking, Team 2 gets the cards with the names of people from Team 1. They must give a correct card to the person from Team 1. After that they swap roles and Team 2 should introduce themselves.

Well done. Let's go on with another funny game.

3) True and False game.

Take a card and write 3 facts about yourself. 2 facts must be true and 1 must be a false one. The others have to detect the false one.

4) Zip-Zap game

The group sit on chairs in a circle. One player sits in the middle of the circle. He then points to a player in the circle and says 'Zip' or 'Zap'. When 'Zip' is said, the chosen player must name the player on his left. By 'Zap', he must name the player on his right. (This can be changed.) If the chosen player doesn't say the name within 3-4

seconds, he must exchange places with the player in the middle. If the player in the middle says 'Zip-Zap', everyone must find a new place to sit. Whoever doesn't find a place must go in the middle.

5) My Expectations

Before we finish our event there's one thing to be done. You are going to be in this camp for nearly a month and we would like to make your stay here very memorable. Let's create a poster. Take a card and write your expectation of staying in the camp and stick it on the paper.

Fill in the form. Circle the correct number.

Name Surname	1	2	3	4	5
I am a confident person and I like acting on a stage	1	2	3	4	5
I love dancing	1	2	3	4	5
I am good at drawing	1	2	3	4	5
I can copy people	1	2	3	4	5
I am a good singer	1	2	3	4	5
I am fond of dramatizing	1	2	3	4	5
I always take part in the camp events	1	2	3	4	5
I would like to be a leader of my team	1	2	3	4	5

«Вечір української пісні»

Ведучий. Є край, де найкращі у світі пісні,

І цвітом чарує калина,

Де сонечко вперше всміхнулось мені,

Де дім мій – моя Україна!

Ведуча. Під рідним небом жайворон співа,

Я б рада знати тих пісень слова.

Я слухала: співала та пташина

Одне святеє слово «Україна».

Ведучий. На ріднім полі шепчуть колоски,

Я б радий знати тихі їх думки.

Я б слухав би, як кожна колосина

Шептала тихо слово «Україна».

Ведуча. О, Боже, дай повік любити край,
Де квітка, пташка і зелений гай,
Де вірна тій землі дитина
Живе єдиним словом – «Україна!»
(*Зачитується вірш під музику*)

Presenter: Good evening girls and boys. We are so glad that we gathered together to devote our event to Ukrainian songs. We are going to have an extraordinary evening full of songs, dances and acting.

Presenter: Welcome our participants. I would like to give a floor to a beautiful girl.... who is going to sing a song... (*Виступ з піснею*).

Presenter: Applauses to... And now it's time to reveal your acting talents. While the music is playing each team one by one must dramatize the lyrics of the song in a funny manner. At the end our audience will define the winner by applauses.
(*Драматизація пісень по черзі*).

Presenter: So did you like the acting. Now let's applaud to the first team..to the second.(*Визначення переможців*).

Presenter: Listen to the melody and guess the song. Yes, you are right. Now I suggest that you translate the lyrics of this song into English.

"Ой,на горі два дубки"
Ой, на горі два дубки.
Ой, на горі два дубки.
Ой, на горі два дубки, два дубки -
Зібралися докупки.
Ой, на горі два дубки, два дубки -
Зібралися докупки.

Вітер дуба хитає
Вітер дуба хитає
Вітер дуба хитає, хитає
Козак дівку питає:
Вітер дуба хитає, хитає
Козак дівку питає:

Ой, дівчино, чия ти?
Ой, дівчино, чия ти?
Ой, дівчино, чия ти, чия ти,
Чи вийдеш ти гуляти?
Ой, дівчино, чия ти, чия ти,
Чи вийдеш ти гуляти?

Ой, не питай, чия я,
Ой, не питай, чия я,
Ой, не питай, чия я, чия я,
Як вийдеш ти - вийду я!
Ой, не питай, чия я, чия я,
Як вийдеш ти - вийду я!

А я дочка мамчина,
А я дочка мамчина,
А я дочка мамчина, мамчина,
Цілуватись навчена.
А я дочка мамчина, мамчина,
Цілуватись навчена.

А я в батька один син,
А я в батька один син,

А я в батька один син, один син -
Погуляти хоч би з ким.
А я в батька один син, один син -
Погуляти хоч би з ким.

Presenter: Present your translation. Let's sing it together (Представлення перекладу та виконання пісень). You're such nice singers.

Presenter: Are you tired? There's another dancing contest for you. Let's all stand up. You take a ball, follow my instructions and dance. If the ball falls down you're out of the game.

Instructions:

1) Hold the ball between your forehead.

- 2) Hold the ball between your backs.
 - 3) Hold the balls between your arms.
 - 4) Hold the balls between your bellies.
- (Танцювальний конкурс з м'ячем).

Presenter: Thank you so much. To finish our event let's sing a song "Love Ukraine" (всі разом співаємо пісню гурту «Тік» "Любіть Україну")

Там, де трави вмиваються росами,
Де поля золотяться покосами,
Де живе в моїм серці єдина -
Там вона, там моя Україна!
Я не хочу писати віршів сумних
Про те, як живеться в ріднім краю,
Я не хочу тлумачити кожному з них
За що я люблю Країну мою!
І дивно чути від знайомих людей,
Що з цієї країни потрібно тікати.
Я - не емігрант, я маю батьківщину
І я не боюся вголос сказати!

Приспів:

Так я люблю Україну!
Я тут народився і тут хочу жити!
Так я люблю Україну!
Сильно люблю і буду любити!
Так я люблю Україну!
Свою родину, свою сім'ю!
Мені є що втрачати, є кого любити,
І я сильно ціную те, що люблю!

Можна змиритись із втратою,
Ми завжди цінуємо те, що втрачаєм.
Живемо під вічною вартою,
Маємо волю, а права не маєм.
І хтось мені скаже: А ти що співаєш?
Де твоя зброя? Народ підіймай!
Я просто перезаряджаю набої,
А ти коли хочеш - зі мною співай.

РОЗДІЛ II. МАТЕРІАЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ТЕМАТИЧНОЇ ЗМІНИ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Друга зміна обласної літньої школи для обдарованих та талановитих дітей у 2017 році мала профіль «національно-патріотичне виховання». Патріотичне виховання дітей – це формування громадсько-патріотичних почуттів, гордості за свою Вітчизну, вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, національну символіку, систему вчинків. Одним із пріоритетних напрямів патріотичного виховання молоді є краєзнавство. Саме краєзнавча робота має посісти важливе місце в діяльності табору з тим, щоб за допомогою краєзнавчих матеріалів сприяти розширенню загальноосвітнього кругозору учнів, підвищувати інтерес до історії рідного краю, сприяти активізації пізнавальної діяльності школярів, розвивати їх творчу ініціативу, знайомити з найбільш доступними прийомами досліджень.

У процесі пізнання історії рідного краю, витоків національної культури, вивчення свого родоводу, історичних і культурних надбань предків в учнів виховується почуття дбайливого ставлення та поваги до історії краю, формується світогляд, удосконалюються навички дослідницької роботи, з'являється досвід роботи над проектами. Вивчаючи історію рідного краю, вони починають пишатися своєю маленькою батьківщиною, прагнуть дізнатися більше про її історію, беруть приклад з видатних земляків. І, звичайно, діти, для яких небайдужа історія предків, виростуть патріотами, відповідальними не тільки за своє життя, а й за рідну землю, за те, якою вона дістанеться у спадок майбутнім поколінням.

Розробки заходів

Ми — роду козацького нащадки

Хід заходу

I. Вступна частина

Ведучий I. Ой, по нашій Україні
То не води грають сині,
Не шумить так гай —
То козацтво йде завзяте

Волі-долі здобувати,

Боронити край!

Ведучий 2. Любі діти, сьогодні ми помандруємо в далеке маловідоме для вас минуле нашої Батьківщини. Бо ж недарма кажуть у народі, що майбутнє виростає з минулого.

Зупинка №1 «Усе, що знаємо, не забуваємо»

Ведучий 1. За дніпровськими порогами,

За південними дорогами,

За степами за широкими

Наші прадіди жили.

Ведучий 2. Козацтво було організованою військовою силою, яка боронила наші землі від варварських нападів турків, татар, а також від польських колонізаторів.

Наш народ завжди пам'ятатиме цю героїчну сторінку української історії, а наші хлопці наслідуватимуть козаків, адже вони в майбутньому також стоятимуть на варті миру й незалежності. Відтепер в Україні 14 жовтня відзначають кілька вагомих свят. Одне з них — це День українського козацтва. Це дуже важливе свято для нашого народу, адже козацтво відіграло вирішальну роль у становленні нашої держави.

Зупинка №2 «Сторінками історії»

Ведучий 1. К — Козак — герой народу України. Козакувати — справа непростя.

Коли державу відбудуємо незалежну,

Красою слава запалає золота.

Ведучий 2. О — Острів Хортиця — республіка козацька.

Осьде сила розквітала буйноцвіттям.

Ой, як боронили наші предки хвацько Острів, Україну, наше довголіття.

Ведучий 1. З — Запорожець завше знає,

Звідки ворог зазіхає.

Зможуть легко перемогти

Запорожці-козаки.

Ведучий 2. А — А, ви слово все прочитайте,

А потім про славу козацьку згадайте,
Аби не забути історію роду,
Аби бути гідними дітьми народу.
Ведучий 1. К — Козак — чесна, смілива людина.
Козаку найдорожча його Батьківщина.
Козак — слабкому захисник,
Козак цінити побратимство звик.

II. Основна частина

Зупинка №3 «Ми — роду козацького нащадки»

Ведучий 1. Добрий день, вам люди добрі!

Щиро просим до господи,

Раді ми вас привітати

Щастя і добра бажати.

Ведучий 2. Нас гра зібрала в залі нині.

Сьогодні все козацтво тут,

І в цьому залі пісня лине,

Козацькі ігри всіх нас ждуть.

Ведучий 1. Вітаємо всіх на грі « Ми — роду козацького нащадки».

Ведучий 2. Сьогодні змагатимуться дві команди славних козачків —
«Побратими» і « Січовики».

Ведучий 1. Гей, долиною, гей, широкою, козаки йдуть!

(Лунає «Козацький марш», виходять хлопці.)

Козак 1. На острові на Хортиці,

За порогами Дніпра,

Там зійшла козацька слава

Для народного добра.

Козак 2. Там стояли на сторожі

Запорожці січові...

Ой, не раз там до схід сонця

Грали сурми бойові!

Козак 1. Тут життя і кров віддали

Запорозькі козаки,

Україну рятували
Від ворожої руки.
Ведучий 2. Дозвольте представити козаків нашого класу.
Команда «Побратими».
Девіз: «Побратими — це брати
Брат є я, і брат є ти.
Україна — рідна мати
Бережем її завзято».
Команда 2 — «Січовики».
Девіз: « Січовики веселі ми рішучі, ми — не пустуни
України ми сини,
Бережемо її сні».

Історичні хвилинка-цікавинки (готують дівчата, розповідають між конкурсами).

Історична хвилинка-цікавинка «Де і як жили козаки»

Столицею козаків, місцем, куди вони зверталися своїм серцем і помислами, місцем, де знаходився світ козацтва, була Запорозька Січ. Знаходилася вона на о. Хортиця на Дніпрі. Січ була оточена ровом і десятиметровим валом, на якому стояв дерев'яний частокіл.

Фортецю було дуже укріплено. Усередині фортеці знаходився майдан із церквою. Навколо майдану стояли великі довгі хати — курені. Частина козаків, які мали дружин і сім'ю, жили за межами Січі, бо жінкам приходити на Січ заборонялося.

На Січі козаки займалися веденням господарства, військовою підготовкою.

Ведучий 1. Було колись — в Україні ревіли гармати;
Було колись — запорожці вміли панувати.
Ведучий 2. Показати хочем нині, як колись на Україні
Гарцювали козаки!
Ведучий 1. Отже, козацькі змагання оголошуємо відкритими!
Ведучий 2. Запрошуємо до участі в козацькій естафеті!

Конкурс «Історія Запорозької Січі»

(Ведучий ставить запитання, команда, яка першою правильно відповідає, отримує 1 бал)

1. Що означає слово «козак»? (Вільна людина)
2. Кого вважали козаки матір'ю, дружиною, товаришем? (Січ, шаблю, коня)
3. Найважливіша ознака влади в козацькому війську. (Булава)
4. Що означає для козака слово «чайка»? (Човен)
5. Де влаштували козацькі табори? (На Запорозькій Січі)
6. Як називали хати, у яких жили козаки? (Курінь)
7. Хто з гетьманів прославився тим, що побудував чимало храмів? (Іван Мазепа)
8. Голова козацького уряду? (Гетьман)
9. Про яку деталь козацького вбрання казали: «широкі, як Чорне море»? (Шаровари)
10. Найвідоміша козацька страва? (Куліш)
11. Що таке «хоругва»? (Прапор)
12. Автор першої української конституції? (Пилип Орлик)

Конкурс «У козацькому тілі – козацький дух».

Ведучий 1. Бачу, добрі козаки – українські малюки!

Силою усі зведіться, у змаганні покажіться!

- Змагання з перетягування канату
- Стрибки в мішках
- Гра «Стріляй влучно» (кидання малого м'яча у ціль чи в обруч із кеглями)

(За перемогу в кожному конкурсі команда отримує 3 бали)

Історична хвилинка-цікавинка «Богдан Хмельницький»

Богдан Хмельницький — український військовий, політичний та державний діяч. Гетьман Війська Запорозького, очільник Гетьманату (1648—1657). Видатний державний діяч, полководець. Син чигиринського підстарости Михайла Хмельницького. Освіту здобув у Єзуїтському колегіумі у Львові та православної школі. Був людиною різнобічних знань, володів латинською, турецькою, польською, татарською та ще кількома слов'янськими мовами.

Брав участь у походах проти татар і турків, у селянсько-козацьких повстаннях. Помер від важкої хвороби в Чигирині 1657 року.

Конкурс «Мудрий отаман»

(Завдання — продовжити прислів'я. Ведучий по черзі називає командам початок прислів'я, їхнє завдання — закінчити його. За кожну правильну відповідь команда отримує 1 бал.)

- За рідний край ... (життя віддай).
- Кров не водиця ... (проливати не годиться).
- До булави треба ... (голови).
- Де козак там і... (слава).
- Степ і воля ... (козацька доля).
- Хліб та вода ... (козацька їда).

Ведучий 2. Дайте відповіді на запитання (За кожну правильну відповідь команда отримує 1 бал)

- Яке відношення риба оселедець мала до козаків? (Назва зачіски)
- За сигналом гармати козаки йшли обідати. Що вони їли? (Куліш, галушки, щербу — це юшка з риби)

Історична хвилинка-цікавинка «Іван Мазепа»

Гетьман Лівобережної України та всієї України. З українського шляхетського роду. Народився в Мазепинцях на Київщині. Навчався в Києво-Могилянській колегії, за кордоном. Знав багато мов. Мазепа виявив себе меценатом національної просвіти, великим покровителем української церкви. Помер І. Мазепа в Бендерах 1709 року.

Конкурс «Смачні перегони»

(З кожної команди обирають по одному представнику. Перед ними ставиться тарілка з кулешем. На швидкість треба з'їсти весь куліш. Команда, яка перемогла, отримує 3 бали)

Конкурс «Козацька пісня»

Ведучий 1. Після обіду лунали козацькі пісні, думи. І козаки подумки линули до рідної домівки.

Історична хвилинка-цікавинка «Петро Сагайдачний»

Видатний діяч української історії. Народився на Самбірщині в сім'ї українського шляхтича. Навчався у найкращій тоді в Україні школі князя Костянтина Острозького та в школі Львівського братства.

На Запорозькій Січі проявив себе як талановитий керівник. Це був чоловік великого духу, у битві був першим. Сагайдачний дбав про розвиток української культури, освіти. Своє майно заповідав на освітні, наукові та благодійні цілі. Похований у Києві.

(Завдання — виконати пісню. За виконання – 5 балів.)

Команда 1 — «Їхав, їхав козак містом».

Команда 2 — «Ой на горі та й женці жнуть».

III. Підсумок заходу. Визначення та нагородження переможців.

«Козацькому роду — нема переводу»

Сьогодні ми все частіше повертаємося до наших витоків: рідної мови, народної гри, історії батьківщини, прислів'їв, приказок, традицій українського народу. Ще одним кроком назустріч цьому відродженню буде в таборі розважальне свято «Козацькому роду — нема переводу», яке ми радимо вам провести на конкурсних засадах.

Можливо, у перші дні перебування хлоп'ят у таборі, на дружинному зборі-плануванні несподівано з'являться три козаки (*герої улюбленого мультсеріалу*). Їх можуть зіграти вожаті. Наспівуючи і пританцювуючи, вони привертають до себе увагу глядачів.

— Чи ще є козаки, що силою та завзяттям можуть похвалитися?

— Та мови рідної не цураються?

— Та наспіви й танці українські любляють?

— Та мудрість народну, віру старовинну не забули? — запитують козаки у хлоп'ят.

— Тоді слухай Указ козаків Запорізької Січі. (*Розвертають сувій.*)

У ньому кілька слів про умови конкурсу, вимоги до учасників, дата проведення.

Закінчуючи закликком, козаки лишають залу, наспівуючи українську пісню.

Для того, щоб охопити цікавою підготовкою та участю у конкурсі якомога більше дітей, радимо вам на початку провести конкурси або змагання «козаків» у загонах, а вже потім запросити переможців на заключний загальнотабірний конкурс.

Додатково кожний загін отримує завдання організаційного комітету з проведення Свята:

- ✓ Намалювати жартівливі плакати на одну з таких тем: «Як козаки в таборі перебували...», «Як козаки у футбол грали...», «Як козаки у похід ходили...» ;
- ✓ Підготувати дві-три народні ігри, забавки, атракціони;
- ✓ Вивчити кілька українських пісень;

- ✓ Розучити народні українські танці;
- ✓ Продемонструвати знання української усної творчості (вірші, байки, загадки).

Дорослі також готують до свята сюрприз: жартівливі виступи, українське меню (вареники, борщ, узвар, галушки тощо), оригінальне оформлення.

Та ось конкурси закінчилися в усіх загонах, відомі імена переможців, наближається день проведення загальнотабірного конкурсу.

Вивішено яскраву кольорову об'яву, що запрошує на свято. У ній умови: усі дівчата неодмінно мають бути у віночках. Виготовити їх можна з кольорового паперу або сплести з польових квітів

Вранці, замість звичного горна, хлоп'ят будять дзвінки українські пісні, що транслює радіовузол. По тому коротка інформація та інтерв'ю з учасниками конкурсу і членами журі.

У призначений час хлопчики й дівчатка збираються на майданчику біля клубу.

На різних імпровізованих театральних майданчиках починають працювати групи старших хлопчиків і дівчаток, які під час підготовки до конкурсу розучували ігри, пісні, танці, український гумор тощо. До уваги учасників — виставка малюнків на тему "Як козаки...»

Ігри, конкурси, пісенні й танцювальні, поляна загадок і острів прислів'їв, аукціон «Українські страви» дають змогу залучити до свята кожного.

За 30—40 хвилин усіх запрошують до зали, що барвисто прикрашена елементами української символіки.

У центрі плакат "Нехай переможе сильніший".

Ще одна порада організаторам цього вечора: не забути про те, що в першу чергу — це свято. Свято українського гумору, слова, традицій, а отже — веселий настрій, запал, влучне слово на підтримку учасників. Не перетворюйте його на серйозний, відповідальний конкурс або на «бій півнів»!

Отже, світло в залі повільно згасає. Чутно звуки трембіт. Біля тину хлопці й дівчата зібралися на вечорниці. З'являються українські музики. У вихорі нестаріючого гопака закружляли танцюристи. Наприкінці танцю на сцену вибігають козаки. Весело вітають громаду, коротко знайомлять нас з проміжними конкурсами, що відбулися в загонах і називають імена переможців. Кожному учасникові дають жартівливу характеристику.

Під звуки оркестру до зали заходять учасники конкурсу. Вони одягнені у звичайні костюми. Кожен займає місце на розмальованому українському ослінчику.

Неквапливо ведучі знайомлять учасників з членами журі, використовуючи характерні українські звороти. Наприклад, Петро Петрович — наш український соловейко, його пісні звеселяють весь козацький рід.

Світлана Іванівна — бідова жіночка!

Тримайся, козаки!

Лідія Миколаївна — чарівниця. Запашні пироги пече.

Володимир Михайлович — скаже, як зв'яже.

Олег Микитович — говорить, як горохом сипле.

Членам журі під час вистави одягають елементи українських костюмів: жінкам — віночки, чоловікам — свитки, пританцьовують, виряджають їх до зали на робочі місця.

Ведучий. Усе готово до проведення конкурсу. Прошу урочисті фанфари. (Опускається емблема конкурсу. Звучать фанфари.)

Ведучий (звертає увагу глядачів на емблему) — Оце — козаки! Зразу видно. А ви, друзі, на козаків не дуже схожі. Та цій біді допомогти неважко. (Помічники виносять на сцену все необхідне для першого конкурсу: шаровари, сорочки, пояси, шапки.)

Ведучий. Це і є перший конкурс «Обернення на козаків» Не гайте часу. Дорога кожна хвилина. (А поки на сцені переодягаються в козаків учасники конкурсу, іде короткий виступ українських музик)

Ведучий. А тепер і поговорити можна. Запрошую вас на чоловічу розмову. Тему кожен обирає сам — варто лише витягти з шапки один папірець. (Питання неважкі, тому і час на міркування відводиться обмежений, кожен учасник по черзі виймає з шапки картку з питанням і через 30 секунд дає відповідь)

ПИТАННЯ:

1. Заспівайте українські колядки чи щедрівки.
2. Назвіть речі, якими користуються в господарстві (побутові, знаряддя праці тощо).
3. Скажіть кілька разів українську скоромовку.
4. Загадайте українську загадку.
5. Згадайте українські прислів'я, де йдеться про Київ.

6. Перекладіть на українську мову "болтать" і "баловник".
7. Як буде українською мовою "воодушевление"?
8. Поясніть походження назви місцевості в Подільському районі Києва — Куренівка.
9. Хто такий Петро Сагайдачний, і як кияни увінчали його пам'ять?
10. Що ви знаєте про Богдана Хмельницького, і коли було встановлено йому пам'ятник?
11. Назвіть поему Шевченка, в якій він розповідає про Коліївщину.
12. Хто намалював картину «Запорожці пишуть листа турецькому султану»?
13. Назвіть деякі предмети, якими користувалися козаки (зброя, побутові речі)
14. Коли і де було засновано Запорізьку Січ? Що там тепер?
15. Чому козаки носили оселедець?
16. Назвіть улюблений образ козака в народному живописі 17-19 ст.
17. Назвіть атрибут влади гетьмана і полковника (булава, пірнач)
18. Останній гетьман України. Хто він? (Кирило Розумовський)
19. Перша українська опера на тему козацтва. (Гулак-Артемівський. «Запорожець за Дунаєм»)
20. Хто з науковців вивчив життя козаків і їхній побут? (Яворницький)

Ведучий. Отже, підіб'ємо підсумки першого та другого конкурсу. Декому буде не до сміху. Тому пропоную перед оголошенням першого результату трохи посміятися. Біля мікрофона Одарка і Карась (*виступ вожатих*).

Ведучий. Слово членам шановного журі (*підбиваються підсумки двох конкурсів*).

Чепурна хата убранням,
та щедра частуванням!

Або доречно буде згадати невимовну любов козаків до пирогів із сиром. (*На сцену виносять тацю з борошном, яйцями, водою, в маленьких мисках — сир, качалку, дощечку, фартух та хустинку*).

Під час проведення конкурсу «Ліпимо вареники із сиром» музики проводять конкурс на краще виконання глядачами українських пісень. Після підведення підсумків — ведучий:

— Нехай козаки трохи відпочинуть, приведуть себе до ладу, а ми зустрінемося з іншими популярними козаками, але на екрані. (*Демонструється*

мультфільм «Як козаки...») (Якщо в таборі нема можливості показати мультфільми, надайте слово возжатим (бабі Палажці та бабі Парасці).

Ведучий. З давніх-давен славляться козаки своєю силою та відважністю, безстрашністю та сміливістю. (Звучить фонограма пісні С. Наміна "Богатирська наша сила" або "Гей ви хлопці, гей, молодці".. На сцену музики викочують бочку. Вони і ведучий проводять конкурс силачів: переважування руки з опори на бочці).

Ведучий. З українськими витівками до нас завітали козак Григорій та козак Михайло (акробатичний номер)

Ведучий. Чую звуки дзвіночків і тупіт коней — люд на ярмарок поспішає. (Звучить весела ярмаркова мелодія, на сцені — група музик «ідуть на ярмарку». Вони вивозять воза. На ньому різний товар: рушники, макітри, свитка, кожух, гарбуз, бубон, півень, смажена гуска...)

Ведучий. Вибирайте товар і через 5 хвилин дайте йому рекламу, та таку, щоб дорожче продати та коротше сказати. (Учасники йдуть за куліси. На сцені лишається група музик, які проводять жартівливий конкурс з уболівальниками «Народ скаже, як зав'яже» на знання українських прислів'їв. По закінченні конкурсу – реклама товару).

Ведучий. А чи не час козакам подумати про суджену? Усі вони в залі сидять і чекають — не дочекаються, поки ви їх знайдете. Щоб легше було відшукати, вони завітчали свої коси, ідіть-но, козаки, й дівчат з квітами в косах на сцену виводьте, а хто перший упорається, того й величати будемо! (Звучить весела українська мелодія. Хлопці йдуть до залу і через кілька хвилин займають свої місця на сцені, але вже з дівчатами).

Ведучий. Подаруйте дівчатам пісню, та у супроводі художнього свисту. Такий подарунок запам'ятається надовго. (Звучить українська мелодія. Учасники по черзі підходять до мікрофона і виспівують оригінальну обробку цієї мелодії).

Ведучий. А тепер козаки та їхні суджені підготують за кулісами український танок. (У цей час возжаті виконують пісню українського козацтва. На сцені — усі учасники конкурсу і музики. Кожна пара по черзі виконує невеличкий фрагмент гопака. Дівчата йдуть зі сцени. Звучать позивні).

Ведучий. Ні, не перевелися на землі богатирі або, як кажуть у нас на Україні, «Козацькому роду — нема переводу».

(Звучить музика. Члени журі підбивають підсумки. Урочисте нагородження переможців).

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ЛІТНЬОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ

Дитячі ігри займали важливе місце у вихованні з давніх-давен. Відомо, що піжмурки існували ще в часи Київської Русі та призначалися не лише для фізичного загартування підлітків, а й були своєрідною школою етики й естетики. Завдяки грі у дітей формувалося поетичне мислення, мистецькі смаки.

Невід'ємною складовою культури українського народу є народна гра. Зародившись у прадавні часи, ігри, розвиваючись, вбирали риси різних суспільних формацій, життєвих укладів.

Давні історичні джерела містять приклади основних ігор наших пращурів: біг, стрибки вгору, через вогонь, через воду, метання списів, стрільба з лука, кулачні бої. Такими іграми захоплювалися переважно хлопці, бо вони були символічним мірилом сили, відваги, мужності, хоробрості, спритності. Серед дівчат переважали ігри, пов'язані із культовими діями — гадання, ворожіння, чарування.

У давнину чимало ігор приурочувалось до певних свят і мали обрядовий характер. Найдавнішими за походженням є хороводні драматичні ігри, що були колись складовою весняного календарного обряду і які й нині виконуються саме навесні — це великодні та зеленосвятські хороводи, пов'язані з ритуалами плетіння та пускання вінків на воду, водіння та інші.

Ігри супроводжували дітей усюди — на обійстях, вулиці, леваді, у полі серед попасичів і навіть за працею, коли наставляв короткий перепочинок. У побуті вони поділялись на сезонні та повсякденні.

До дитячих належали такі ігри: «В цурки», «М'яч», «Гори-дуба», «У коней», «Мовчанка», «Борода», «Гойдалка на гілках», «Король», «Мак», «Ластівка», «Довга лоза», «Просо», «Кіт і миші», «Ходить квочка коло кілочка», «Вовк і гуси» та інші.

У дитячих іграх, як і в колісанках, лічилках, пестушках, взятих від мами, гра розвиває не лише мовлення, а й силу, спритність, витривалість. Свого часу В. О. Сухомлинський казав: «Казка, гра — животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів та прагнень».

Гра — засіб багатогранний. Це і самостійна діяльність, що сприяє всебічному розвитку особистості, і засіб формування та згуртування колективу, і метод організації інших видів діяльності, і емоційний стан, і засіб спілкування.

Залежно від змісту та структури ігри поділяють на пізнавальні та інтелектуальні, творчі та рольові, рухливі та спортивні.

У закладі літнього оздоровлення має скластися система ігрової діяльності. В організаційний період основною формою є колективні творчі справи, які сприяють створенню дружнього колективу. Використовуються різні форми ігрової діяльності:

- народні ігри;
- ігри - вікторини;
- ігри на місцевості;
- веселий експрес;
- вечір ігор і сюрпризів;
- веселі старти.

Що треба пам'ятати, організовуючи гру з дітьми?

1. Перед початком гри треба зацікавити дітей її змістом, визначити умови проведення гри, ознайомити з правилами, розподілити завдання.

2. Кожна гра має бути забезпечена необхідним для її проведення обладнанням та інвентарем.

3. Необхідно привчати дітей контролювати й регулювати свої дії та сили у грі. Тому доцільним є аналіз, розгляд гри, успіхів і помилок її учасників.

4. Необхідно широко залучити самих дітей при проведенні різних ігор суддями, членами журі, слід пам'ятати, то дітей середнього та старшого віку в основному приваблюють ігри з поділом на команди.

5. Треба прагнути вносити у гру елементи романтики, загадковості, використовуючи для цього розвідку справ, пакети із завданням тощо.

6. Кілька хвилин вільного часу, що з'явилися поміж справами, мають бути використані для рухливих ігор, ігор-забав, ігор тренувань.

7. Самоконтроль, стриманість, впевненість у своїх діях, спокійний і зацікавлений стан — ці риси допоможуть вихователю вчасно вирішити конфліктну ситуацію, що виникла, встановити психологічну рівновагу.

Готуючись до роботи з дітьми, слід пам'ятати, що добра гра — добра робота. У грі дитина не повинна бути пасивною.

Завжди згадує заповіді витівника:

1. Посмішка і хороший настрій — основа успіху.
2. Говори чітко, коротко, голосно.
3. Витівника мають бачити всі.
4. Заздалегідь знайди собі помічників.

5. Добираючи ігри, думай про вік учасників, місце проведення, реквізити.
6. Гра не повинна принижувати людської гідності.
7. Будь готовий запропонувати іншу гру, якщо перша не вдалася
8. Підбадьорюй і підхвалюй гравців і вболівальників.
9. Умій подякувати всім за участь у грі.

Народні ігри

Кіт і мишка

Діти стають колом і беруться за руки. Серед дітей обирають одного на роль «котика», а іншого — на «мишку». «Мишка» стоїть у колі, «кіт» — за колом. «Кіт» бігає навколо кола, намагаючись проникнути у коло і піймати «мишку». Учасники в колі то підіймають, то опускають руки, не пускають «кота» у коло, даючи змогу «мишці» втекти від нього. Коли «кіт» упіймає «мишку», то «мишка» вибуває з гри, тобто стає на чийсь місце у колі, а той учасник стає «котом». Так перший «кіт» стає «мишкою». Гра починається знову.

Хустинка

У цю гру здебільшого грали дівчата. Діти у колі присідають, а одна дівчинка бігає з хустинкою поза колом і кидає її позаду когось, щоб ніхто не бачив. Оббігає коло, і якщо за цей час та, кому ведуча кинула хустинку, не знайде її у себе, то вона підбігає до неї, підбирає із землі хустинку, б'є нею по спині тієї дівчини і сідає на її місце. А та дівчина бере хустинку і починає бігати по колу, які перша дівчина, і так далі.

Ой, вийтеся, огірочки

До цієї гри можна залучити старших і молодших дітей. Маленькі роблять менше коло — внутрішнє, а старші — більше, зовнішнє. На середину виходять двоє «жучків». Одне коло починає обертатися в один бік, друге—в інший. Діти співають:

Ой, вийтеся, огірочки,
Та в зелені пуп'яночки.
Приспів:
Грай, жучку, грай —
Тут тобі край!

Ходить жучок і жучина

По високій деревині.

Приспів:

Давайте, хлопці, околоту,

Повеземо жучків в болото.

Приспів:

Сонце світить, мов золото,

Жучки плачуть у болоті.

Під спів першого куплету «жучки» жвавенько бігають один навколо одного. Під спів другого куплету — ставлять руки в боки і поважно ходять та пишаються. Під спів третього куплету — «жучки» хапаються за голівки, стрибають і швидко, метушливо бігають, немов хочуть утекти. Під спів останнього куплету «жучки» сідають на підлогу і вдають, що плачуть, а обидва дитячі кола танцюють навколо них.

Квочка

У цю гру грати найкраще навесні, коли вперше випускають квочку з курчатами на двір. Забивають в землю кілочок, прив'язують мотузку до кілочка. Хтось із дітей стає біля кілочка грати квочку і ходить, узявшись за кінець мотузки, під спів:

Ходить квочка

Коло кілочка,

Водить діток,

Дрібних квіток.

Діти ходять по колу.

Після слів: «Діти-квіти, квок» — усі розбігаються, хто куди, а квочка, квочучи, ловить їх та збирає до купи.

Подоляночка

Діти беруться за руки, стають колом. Вибирають «подоляночку». Діти співають, а «подоляночка» робить все те, що вони співають:

Десь тут була подоляночка,

Десь тут була молодесенька.

Тут вона стала,

До землі припала,

Личка не вмивала,
Бо води не мала.
Ой, встань, устань, подоляночко,
Омий личко, як ту скляночку,
Візьмися в бочки, —
За свої скочки,
Та піди до раю
Бери ту, що скраю.
(«Подоляночка» вибирає когось із кола, і та стає на її місце).

Просо

- А гайда в «Просо» пограємося!
- Давайте не гаймося та в «Проса» пограймося!
- Якщо так, то ставаймо в коло.
- Петрусю, ти просо сієш!

Хлопчик бере рушничок у руки і швидким кроком іде колом, торкаючись кожного в спину рукою і речитативом приказує:

Просо сію, просо сію,
Просо жну.
Молотю, молотю,
На пшоно беру.
Кашу варю, кашу варю,
Спину парю.

На останніх словах він ударяє рушником по спині одного з дітей і кидає йому рушник на плече. А сам якнайшвидше втікає. Той старається його наздогнати й ударити рушником. Але ведучий спритно оббігає коло і стає на вільне місце, а той мусить йти сіяти просо.

Великий курінь

Хлопчики та дівчата діляться порівну на два курені. Обирають отаманів. Отамани вирішують, кому починати.

На відстані 10 метрів одну від одної проводять дві паралельні лінії — вали. Уздовж валів стають «курені». Усі беруться за руки, утворюючи міцний живий ланцюг.

Перший «курінь» хором гукає: «Отамане, отамане, подай нам козака (козачку)» — і називають ім'я козака (козачки) лівого куреня. Той, кого назвали, розбігається, намагаючись розірвати живий ланцюг правого куреня.

Якщо розірвав ланцюг, то забирає у свій курінь двох учасників, які не втримали живий ланцюг. Якщо не розірвав, то залишається сам у супротивному курені. Виграє той курінь, який після рівної кількості викликів (за домовленістю) матиме більше козаків у своєму складі і стане великим куренем.

Гуси

Діти вибирають матір і вовка. Всі інші — гуси. Мати жене гусей у поле, а сама сидить на певній відстані за лінією, яка називається «городом». Між нею та гусенятами відбувається такий діалог:

- Гуси, гуси, додому!
- Задля чого?
- Вовк за горою.
- Що він робить?
- Гусей скубе.
- Яких?
- Сірих, білих, волохатих. Тікайте, гуси, просто до моєї хати!

У цей час гуси біжать в «город», а вовк перебігає їм дорогу й намагається когось зловити. Спіймане за лінією гусеня вовк не бере до себе, а забирає пійманих на шляху до «городу». Гра триває, доки вовк не переловить усіх гусей.

Куца баба

Діти з-поміж себе вибирають «куцу бабу». Зав'язують їй хусткою очі. Учасники стають навколо неї, крутять її на місці і кажуть: «Куца баба, на чому стоїш?» «На камені», — відповідає вона. «Що продаєш?» — «Квас». Усі кажуть: «Лови мишей, а не нас» — і розбігаються. Кого «баба» піймає та ще й впізнає, той і стає «куцою бабою».

Перстень

Учасники гри стають колом, руки тримають витягнутими вперед, долоні вкупі. У центрі кола двоє ведучих. Підходять по черзі до кожного гравця, і

перший непомітно для другого і всіх учасників, комусь у руки кладе перстень. Обійшовши всіх, другий ведучий повинен відгадати, у кого перстень. Якщо відгадав, то той, хто клав перстень, стає на місце гравця, а інший виходить у коло, і гра починається знову.

Лоза

У цю гру зазвичай грали у Вербну неділю.

Гравці стають колом, а двоє бігають поза колом. Один учасник наздоганяє іншого, б'є його лозою і каже:

«Лоза б'є, не я б'ю, за тиждень Великдень, а там недалеко – червоне яєчко». Після цих слів кидає лозу на землю і тікає у коло, виганяючи із кола наступного учасника.

Він тікає, а той, кого ударили лозою, піднімає із землі лозу і біжить за гравцем.

Жук

Діти шикуються у дві шеренги обличчям одне до одного. Їхні руки перехрещені так, що по них можна ходити «мостом», який гойдається. Ходять по ньому охочі сміливці. У шеренгах приспівують:

Ходить жук по жуках,
А дівчата — по руках.
Грай, жуче, грай, небоже,
Хай тобі Бог допоможе.
Ой, грай, жуче, до суботи,
Будуть гроші та й чоботи.
Грай, жуче, грай.
Ходить жук по жуках,
А дівчина — по руках.
Грай, жуче, грай, небоже,
Хай тобі Бог допоможе.
Ой, грай, жуче, щонеділі,
Будуть сукні шовкові,
Грай, жуче, грай.

(Перемагають гравці, які перейшли по руках, утримавши рівновагу, і не впали)

У квача

Гравці вибирають «квача». Всі стоять колом, «квач» рахує до п'яти, і діти розбігаються з криком:

Квач, квач, лови мишей, а не нас!

Квачу, квачу, їсти хочу!

А я квача не боюся, за гаряче ухоплюся!

Якщо домовились грати в «дерев'яного» чи «залізного» або ще там якогось, то, втікаючи, в останню мить хапаються за дерево, залізо чи щось інше. Тоді «квач» мусить облишити цього гравця та гнатися за іншим.

Кого він наздожене і торкнеться, той стає «квачем».

Зайчик

«Зайчик» стає в середину кола, береться за голову і робить хворобливий вигляд. Діти рухаються по колу та співають:

Ішов, ішов зайчик по воду

Та й вдарився чолом у воду.

(Рух і спів прискорюються)

Котрі були в батенька,

Котрі були в матінки,

На базар ходили

І ніжки помили.

То в ті, то в ті ворота,

А наші ворота позамикані,

Жовтим піском засипані.

На завершення пісні танцюють майже всі, зокрема і заєць, але водночас він вибирає момент і пробивається крізь ланцюг, а всі його ловлять. Хто спіймає — стає зайцем, і гра триває.

Третій зайвий

Гравці стають по двоє, один за одним, колом. Один учасник бігає по колу, стає до будь-якої пари ззаду, тобто третім зайвим. Той, хто стоїть першим у цій парі, втікає і також підбігає до будь-якої пари і стає позаду третім. Перший знову втікає, і гра повторюється.

Жучок

Діти стають у два ряди обличчям одне до одного. Беруться за руки, утворюючи «місток». А «жучок» (кого вибрали) повинен пройти по руках, тобто по «місточку», тримаючись за голови гравців. Якщо пройде і не впаде, то вибирає собі в пару когось із гравців із іншої пари і стає в ряд. А той, хто залишився без пари, виконує роль «жучка». Коли «жучок» проходить по руках, то діти співають:

А наш жучок невеличкий,
А на ньому черевички,
Грай, жучку, грай, грай, грай, вигравай.
Як виграєш, то наш будеш,
Не виграєш, дурнем будеш.
Грай, жучку, грай, грай, грай, вигравай.

Кізонька

(Всі діти стають колом і, йдучи підстрибом, співають. Кізонька перебуває у колі. Вовчик — за колом)

По зеленій травці
Кізонька скакала,
Вона всіх дівчаток
У танок скликала.
(Зупиняються, йдуть по колу в інший бік, співаючи)
То в яр, то в долину (двічі).
(Змінюють знову напрямок на протилежний)
То в ружу, то в калину (двічі).
(Зупиняються. Показуючи Вовка, співають)
А із лісу темного
Вовчик виглядає,
Він на нашу кізоньку
Скоса позирає.*(Йдуть по колу)*
То в яр, то в долину (двічі).
(Змінюють напрям)
То в ружу, то в калину (двічі).

Піднімають зчеплені руки догори і впускають Вовка до кола, кажучи: «Кізонько, втікай!». Вовк намагається спіймати Кізоньку, діти опускають перед ним руки, заважаючи це зробити. При цьому кажуть: «Зась!».

Сліпий дід

Діти стають колом, вибирають «діда», зав'язують йому очі і, тримаючись за руки та співаючи, йдуть по колу:

Он, хлопці, он –
На горі льон.
А в долині мак овець.
По шелягу молодець.
По три гроші стрілка.
По сто рублів дівка.
Мої любі ластівоньки,
Зйдуться до купоньки,
Та всі враз у долоні — трясь!

(Діти сходяться до «діда» і плещуть у долоні. Потім розходяться і присідають із словами)

Сховайтеся, дівчатонька,
По зелені вінчатонька,
А ви, хлопчиська, під коробчиська,
Під зелений лист.
Кого знайде сліпий дід,
То по лобі — трісь!

(«Дід» шукає дітей, а кого знайде, ставить у шеренгу і тріскає по лобі пальцями)

Козенята

(Діти, взявшись за руки і співаючи, йдуть по колу)

А в довгій лозі
Та й пасли дівки кози.
А дівчата-козенята
Поламали ноженята.
Аби кізка не скакала,
То б і ніжку не зламала,
А то кізка поскакала,
Собі ніжку і зламала.

(Ведуча дає команду: «Пострибали!». Діти опускають руки і стрибають одне за одним на одній нозі якомога довше. Виграє той, хто протримається найдовше)

Ігри у приміщенні

Пропонуємо ігри, які можна організувати перед початком масової справи у залі, ігротеці, на місцевості, у поході.

ЗАПУСК КОСМІЧНОЇ РАКЕТИ

Ведучий: До запуску космічної ракети приготуватись!

Усі: Є приготуватись!

Ведучий: Увімкнути контакти! (З'єднує над головою два великі пальці)

Усі: Є увімкнути контакти!

Ведучий: Завести мотори!

Усі: Є завести мотори (починають крутити руками й імітувати звук моторів "жж").

Ведучий: (Починає відлік) 9, 8, 7, 6, 5...

Усі: (на цифрі "5", починають промовляти "О..", прикладаючи і забираючи долоню правої руки від губ)

Ведучий: (У цей час продовжує відлік) 4, 3, 2, 1! Старт!

Усі : Ура! Ура! Ура!

ВІТЕР І ФЛЮГЕРИ

Організатори — «вітер», діти — «флюгери». Коли керівник говорить: «Вітер дме з півночі», «флюгери» мають повернутись обличчям на південь, якщо вітер із заходу — на схід, якщо — «буря», то «флюгери» похитуються на місці, «штиль» — усі завмирають.

Можна двічі або тричі назвати один і той самий напрям. Перемагають ті, хто зробить меншу кількість помилок.

РИБА, ЗВІР, ПТАХ

Діти стоять у колі. Ведучий проходить мимо дітей, повторюючи три слова: «Риба, звір, птах», потім зненацька зупиняється перед ким-небудь і говорить: «Риба». Той повинен назвати яку-небудь рибу. Хто відповість неправильно, виконує номер художньої самодіяльності.

ДЕ НІС, ДЕ ВУХО

Діти стають у коло. Ведучий іде колом і зупиняється перед ким-небудь із дітей, доторкується до свого вуха і каже: «Це мій ніс», граючий повинен негайно показати на свій ніс і сказати: «Це моє вухо». Якщо він відповість неправильно, змінює ведучого.

ФУТБОЛІСТ

Виберіть футболіста, нехай він вийде на середину кімнати. Зав'яжіть йому очі, а приблизно за метр від нього, попереду, покладіть м'яч. Ведучий, розкрутивши футболіста кілька разів на місці, дає команду гравцю зробити кілька кроків у необхідному напрямку і вдарити м'яч. Футболістами будуть усі гравці, крім ведучого. Потім визначається три кращих футболісти і поміж ними розподіляється три перших місця. Усі аплодують переможцям.

КІНОСТРІЧКА

Давайте пограємо в таку гру. Розподілимося на команди — кожна за протилежними сторонами стола. Ведучий оголошує назву кінофільму, що зараз створюватиметься кожною командою (по черзі). Учасник першої команди, який сидить скраю, повторює назву фільму і називає наступне слово (*обов'язково іменник*), що визначає ту картину, яку він уявляє. Наприклад, «ліс... (*Другий учасник команди повторює сказане і додає своє слово, розвиваючи сюжет*)... ліс, вогнище...».

Так накопичуються слова-кадри. Кожен учень повторює всі слова, сказані до нього, і додає нове. Через певну кількість кіл в сценарії має настати логічний кінець (*наприклад, через два кола*). Отже, по черзі, у кожній команді створюють свій варіант фільму. Гра проходить в два кола в кожній команді. Ведучий оцінить сценарій.

ПОДАРУНКИ

Розіб'ємось на дві команди. Гравці, що сидять скраю, поряд з ведучими придумують, який подарунок вони приготували тому, хто сидить поряд, за допомогою міміки та жестів. Як тільки сидячий поряд вгадав, він може загадати

свій подарунок тому, хто сидить за ним. Пояснювати можна тільки за допомогою міміки та жестів.

Допускається підказка, але така, у якій не міститься назви даного предмета, тільки його опис. Отже, почали змагання: з допомогою міміки та жестів передаються ланцюжком подарунки. Перемагає та команда, яка прийшла до фінішу першою.

КОЛЬОРИ

Ведучий пропонує всім гравцям по черзі назвати п'ять предметів одного кольору (синього, червоного, жовтого тощо). Так він називатиме різні кольори. Той, хто не зможе за одну хвилину пригадати п'ять предметів названого кольору, виходить із гри. Повторювати вже названі предмети не дозволяється.

Отже, за одну хвилину ви маєте придумати п'ять предметів того кольору, який вам назве ведучий. Повторювати предмети не дозволяється.

ПІСНЯ

Увага! Влаштовуйтеся на своїх місцях зручніше. Вперед виходить тільки ведучий. Хто хоче бути ведучим, будь-ласка, виходьте швидше вперед! Для початку заспіваймо пісню, яку всі знаємо.

Ведучий плескає у долоні, і всі починають голосно співати. Коли він плескає долонями вдруге, всі продовжують співати «про себе», коли втретє — знову всі продовжують співати вголос. Так продовжуємо співати кілька разів, поки хтось не зіб'ється. Той, хто помилився, виходить вперед і пропонує всім заспівати ще одну всім відому пісню. Повторюємо так кілька разів.

Ведучий може допомагати учням-ведучим, диригуючи зведеним хором, особливо в ті моменти, коли учасники співають «про себе».

«ОЖИВЛЕНІ» КАРТИНКИ

Увага! Розбийтесь на дві команди. Кожна команда придумує сюжет своєї картинки в секреті від іншої. Потім кожна команда показуватиме німу сцену за своїм сюжетом.

Отже, команди, будь-ласка, готуйте свою пантоміму і відразу вирішіть, хто буде першим. Для показу пантоміми відводиться 15 секунд. Почали! А тепер обговоримо її. Будь-ласка, глядачі правої сторони, висувайте свою версію побаченого. А команда артистів пояснить, що побачила вона. Потім обговоримо

другу пантоміму і разом вирішимо, яка з команд точніше відгадала і яка краще показала.

Та команда, яка програла, запрошує переможців на танець.

Рухливі ігри на повітрі

СТЕЖИНКА

Гравці розбиваються на групи по 6-10 осіб. Кожна, взявшись за руки, утворює коло. Гра починається з бігу вправо по колу. За сигналом «Стежинка» — гравці повинні вишикуватися ланцюжком і присісти. Коли ведучий вигукне: «Котиш», кожне коло ділиться на дві підгрупи, гравці з'єднують руки і піднімають їх вгору.

За сигналом «Гірка» — діти знову шикуються ланцюжком, але при цьому перші встають на повний зріст, а наступні за ними присідають, утворивши «гірку». Та група, яка раніше і краще інших виконає завдання, отримує одне очко, після чого гра відновлюється. Виграють ті, хто набере більше очок.

ШУЛІКА

Гравці стають один за одним і обіймають за пояс тих, хто стоїть попереду. Перший в ланцюгу зображує «квочку», решта — «курчат». Один із гравців — «шуліка». Він намагається схопити курчатко, яке стоїть останнім, квочка ж всіляко заважає цьому, перегороджуючи «шуліці» шлях розведеними в сторони руками. Усі гравці допомагають квочці, перемішуючись по майданчику так, щоб кінець ланцюжка знаходився якомога далі від «шуліки».

Якщо «шуліці» вдається вхопити «курча», гра припиняється. Вибирають нових «шуліку» і «квочку». Якщо «шуліці» довго не вдається домогтися перемоги, його замінюють іншим.

МИСЛИВЕЦЬ І СТОРОЖ

Із гравців обирається «сторож» і «мисливець». «Сторож» стає посередині майданчика. Біля нього креслять коло діаметром 2 м. Решта гравців — «звірі» — розбігаються по майданчику у різних напрямках. «Мисливець» бігає за ними, намагаючись кого-небудь торкнутися.

Спійманих відводять у коло під охорону «сторожа», їх можна виручати. Для цього достатньо вдарити стоячого в колі по випрямленій ним руці (переходити за лінію кола спіймані не можуть) Але, якщо «сторож» чи «мисливець» торкнеться визволителя, він сам відправляється в коло.

ВИКЛИК

Гравці діляться на дві команди і стають в шеренги, одна проти другої на відстані 20—25 м. По черзі кожна команда відсилає до противника по одному із своїх гравців. Кожний гравець другої команди повинен при цьому простягнути вперед праву руку. Гравець, який підійшов, б'є по руці тричі одного або по одному разі трьох гравців. Той, на кого припав третій удар, повинен спіймати і заповонити противника. Якщо йому це вдається, він бере супротивника в полон і ставить за собою, якщо це не вдається, сам іде в полон. Перемагає та команда, в якій до кінця гри буде більше полонених.

ПАСТКА

Гравці утворюють два кола. Внутрішнє коло, взявшись за руки, рухається в один бік, а зовнішнє — в інший. За командою ведучого обидва кола зупиняються. Діти, які стоять у внутрішньому колі, віднімають руки вгору, утворивши ворота. Решта то вбігають в коло, проходячи за воротами, то вибігають з нього. Раптово подається друга команда: «Ворота». Руки опускають, і ті, хто не встиг вибігти з кола, залишаються там. Вони залишаються у внутрішньому колі і беруться за руки з тими, хто там є. Після цього гра повторюється.

Коли у зовнішньому колі залишається мало гравців, з них утворюється внутрішнє коло.

НА ОДНІЙ НОЗІ

Діти креслять коло діаметром 1,5 м. Двоє учасників входять в нього. Стають на одну ногу, а другу підгинають під себе. Підстрибуючи на одній нозі і штовхаючи один одного плечем, намагаються виштовхнути один одного з кола або примусити опуститися на обидві ноги. Той, хто не зумів утриматися, вибуває з ігри. У коло входить нова пара. По закінченню змагань переможці зустрічаються між собою попарно.

ЗУМІЙ ВІДНЕСТИ

Дві команди шикуються уздовж протилежних сторін майданчика на відстані 30 кроків. У центрі майданчика встановлюється кегля. Капітани команд виставляють по одному гравцеві від своєї команди. Один із них — «розвідник», другий — «вартовий». Завдання розвідника — забрати кеглю, завдання вартового — завадити йому зробити це.

«Розвідник» наближається до середини майданчика, щоб підвернути увагу «вартового», проробляє на ходу найрізноманітніші рухи. «Вартовий» має чітко повторити ці рухи і пильно слідкувати за кеглею. Вибравши зручний момент, «розвідник» хапає кеглю і біжить з нею у свою сторону. «Вартовий» повинен наздогнати і заповонити його. Якщо «розвіднику» вдалося віднести кеглю — очко записується його команді, якщо не вдалося — команді противника. Після цього капітани визначають інших гравців. Команди, які виділяли розвідника, виділяють тепер вартового.

РИВОК ЗА М'ЯЧЕМ

Дві команди стають справа і зліва від ведучого на спільній лінії. Обидві групи розраховуються по порядку номерів. Ведучий бере в руки м'яч. Називаючи який-небудь номер, ведучий кидає м'яч вперед якомога далі. Названі гравці біжать до м'яча і намагаються оволодіти ним. Кому з них вдається захопити м'яч раніше, той повертається з ним і передає ведучому. Команда цього учасника одержує один бал. Виграє команда, яка набрала найбільше балів.

СОБАКИ І ПІВНІ

Сидячи і стоячи, гравці утворюють коло. Кожний вибирає собі назву міста своєї чи зарубіжної країни (*як домовляться*). Один із гравців говорить: «Що, в місті Сантьяго собаки кукурікають, а півні гавкають?»

Той, хто вибрав назване місто, відразу відповідає: «Ні, пане, в місті Сантьяго собаки не кукурікають, а півні не гавкають». «Місто, в якому собаки кукурікають, а півні гавкають, називається Барселона». Гравець, чие місто тепер назване, має відповісти в такій самій формі. Якщо він щось наплутає чи затримається з відповіддю, то платить фант. Наприкінці гри власники фантів виконують смішні завдання.

ЗЕМЛЯ, ВОДА, ВОГОНЬ, ПОВІТРЯ

Учасники гри стають у коло. У центрі — ведучий. Кинувши м'яч кому-небудь із гравців, він промовляє одне з чотирьох слів: земля, вода, вогонь, повітря. Якщо ведучий скаже: «Земля», той, хто зловив м'яча, повинен швидко назвати якусь тварину; на слово «Вода» — рибу; «Повітря» — пташку. Якщо ведучий скаже «Вогонь», усі гравці повинні, розмахуючи руками, швидко повернутися кругом. М'яча при цьому ніхто не ловить. Ведучий сам піднімає м'яча, гра продовжується. Неуважні виходять із гри після першої помилки.

ВОВК І КОЗА

Діти вибирають вовка і козу, решта — пастухи. Взявшись за руки, пастухи рухаються по колу. Вовк повинен піймати козу, яка знаходиться в колі. Проникнути туди вовк може тільки через ворота. Їх роблять двоє гравців, які переміщуються з піднятими вгору руками. Гравці спеціально заманюють вовка, піднімаючи руки, а як тільки він хоче вскочити у ворота, руки опускаються. Якщо вовк спіймав козу, вона стає вовком, козою — хтось із гравців, які пропустили вовка, а вовк — пастухом.

ЗНАЙДИ ХУСТИНКУ

Гравці обирають ведучого. Він ховає хустинку так, щоб ніхто не побачив. Територія, на якій ховають хустинку, невеличка. Після того, як заховали хустинку, ведучий говорить: «Хустинка відпочиває». Усі починають її шукати, ведучий їм допомагає. Якщо він скаже: «Тепло», той, хто шукає, знає, що він недалеко від того місця, де захована хустинка. «Гаряче», — зовсім близько до нього. «Вогонь» — потрібно брати хустинку. Якщо той, хто шукає, відходить від нього, ведучий попереджає його словами «холодно». Якщо відшукали хустинку, гравець не говорить про це, а непомітно підкрадається до когось із товаришів і торкається його. Цей гравець буде наступного разу ховати хустинку.

ШЛАГБАУМ

Чим більше гравців, тим гра цікавіша. Учасники шикуються так, щоб у ряду було стільки гравців, скільки рядів. Вийде квадрат. Гравці, які стоять у

шерензі, беруться за руки, і між ними утворюються вулиці. Цими вулицями бігають заєць і вовк. Щоб вовк не зловив зайця, за сигналом ведучого гравці опускають руки, повертаються наліво і знову беруться за руки. Тепер утворилися нові вулиці або провулки, і ситуація міняється. Вовк може опинитися через 1-3 вулиці від зайця. Коли він знову от-от дожене зайця, знову ведучий дає сигнал «Вулиці». Усі знову повертаються вліво. Гра триває доти, поки вовк не зловить зайця.

ЯПОНСЬКІ ХОВАНКИ

Гравці стають у коло, один — посередині, очі в нього зав'язані. Він — пташка. Усі починають рухатися по колу і повторяти: «Пташко, пташко, закрита в клітці, коли ти прийдеш до мене?» Зробивши кілька кругів, вони зупиняються і запитують: «Хто стоїть за тобою». Пташка називає ім'я когось із гравців. Якщо вона вгадає, то йде до дітей, а гравець стає пташкою. Якщо не вгадає — залишається пташкою.

БІЙ ПІВНІВ

Пропонується така гра: стаємо всі на праву ногу. Ліву піднімаємо трохи назад і тримаємо її лівою рукою за гомілку, праву руку висуваємо вперед. У такій позі, стрибаючи на правій нозі, необхідно з кимось зіткнутися. Підстрибуйте до будь-якого з колег і робіть невеликий плеск по долоні. Хто оступився і встав двома ногами — виходить з ігри. Залишаються гравці з найбільш вираженими «півнячими вадами».

«СЛІПІЙ МУЗИКАНТ»

Усі діти стають в коло, а одному зав'язують очі і дають в руки паличку. Потім, взявшись за руки, всі починають крутитися навколо сліпого музиканта. Він торкається до кого-небудь паличкою, і той починає співати, але так, щоб музикант не здогадався, хто це. Якщо музикант відгадає, хто співав, той іде в середину кола на місце музиканта. Гра починається спочатку.

ПОШТА

Кожний із гравців вибирає собі назву міста, всі стають у коло, не тримаючись за руки. Одному з гравців зав'язують очі. Він виходить на середину кола і називає два міста, які повинні обмінятися місцями. При цьому вони перебігають тихо, щоб той, хто ловить, не чув і не спіймав їх. Якщо він спіймає одного із перебігаючих, то стає на його місце, а спійманому зав'язують очі, і він стає у коло.

КНЯЗЬ-КНЯЗЕВИЧ

Вибирається князь. Князь сідає і чекає дітей. Діти, відійшовши в сторону, домовляються між собою, що робитимуть: наприклад, читати, писати чи ягоди збирати тощо. Після цього вони йдуть до князя і говорять: «Добрий день, князь-князевич!» Князь відповідає: «Добрий день, милі діти! Де ви були?» Діти відповідають: «У лісі» — і починають показувати те, що вони домовилися робити. Діти показують, а князь повинен відгадати. Якщо відгадає, діти втікають від нього, а він ловить їх. Спійманий стає князем, а попередній князь йде до дітей. Гра починається спочатку.

ФІГУРИ

Усі стають у коло і крутяться із однієї сторони сидить вовк, а з другої — мати. Вона говорить: «Море хвилюється — раз, море хвилюється — два, море хвилюється - три, на місці, фігура, завмири». Як тільки вона скаже ці слова, всі завмирають в будь-якій позі. Тоді вовк стукає до матері, вона впускає вовка, і той вибирає фігуру, яка йому сподобалась. Б'є її по плечу, фігура втікає. Вовк ловить її. Якщо спіймає, то фігура стає вовком, а якщо ні — вовком залишається той самий гравець.

КОЗЕЛ

Діти стають у коло і грають з м'ячем. У кого м'яч впаде, той продовжує робити той рух, що і спочатку. І робить так до того часу, поки хто-небудь не засміється. Тому, хто засміється, записують букву «К». Так грають, поки хто-небудь із гравців не одержить усі букви слова «козел» і крапку. Тоді «козел» стає в середину кола, і через нього стрибають.

ВАРЕНІ РИБКИ

(Діти беруться за руки і утворюють коло, швидко кружляючи, співають)

Варені рибки.

Ой, тримайтесь міцно.

А хто відірветься,

До нас не вернеться.

(Крутяться, поки хто-небудь не зіб'ється Потім гра починається спочатку)

СІРИЙ КІТ

Гравці стають у ряд, один за одним, беруть один одного за пояс і ходять в різних напрямках: то прямо, то колом, то змійкою. У цей час між одним гравцем — «сірим котом», який стоїть у першому ряду і всіх водить, — і тими, що стоять в ряду останніми (називаються «мишами»), починається такий діалог:

— Чи є миші у солдат?

— Є!

— Чи не бояться вони кота?

— Ні!

— Ой, як кіт прибіжить,
Усіх мишей переполохає!

З цими словами всі розбігаються, кіт ловить мишей: кого спіймає, той стає котом. Потім гра починається знову.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСКУРСІЙ

Екскурсійна діяльність ще не набула достатнього поширення у нашій державі, хоча чарівність та неповторність природи України створює значні передумови для її розвитку. З кожним роком число бажаючих відчутти на собі буденність туристського життя зростає. І це не дивно, адже тільки мандруючи чудовими й невідомими місцями, можна переконалися скільки створено для того, щоб показати людині як виглядає казка, відчутти неквапливий плин часу, познайомитися з таємницями природи.

Для учнівської молоді екскурсія впроваджується у навчальні програми з навчально-пізнавальною, оздоровчою та виховною ціллю, багато екскурсійних поїздок практикуються під час літнього відпочинку та оздоровлення. Але організатори і керівники екскурсійних подорожей часто постають перед проблемами неправильного оформлення маршрутної документації та неврахованими, непередбачуваними обставинами. Такі проблеми, як правило, виникають через недостатній досвід з проведення подібних заходів.

Загальне поняття та класифікація екскурсій

Екскурсія (від латинського слова *excursio* – подорож) – це колективне відвідування музеїв, визначних пам'яток, виставок тощо, а також поїздка, прогулянка з освітньою, науковою, спортивною або розважальною метою.

Відповідно до цього учасників екскурсії називають екскурсантами, а людину, яка володіє фаховою інформацією про місцевість перебування, визначні місця, об'єкти показу – екскурсоводом або гідом.

Основна мета екскурсії – пізнавальна, оскільки перш за все екскурсія повинна ознайомлювати з історичним минулим і сьогоденням, з досягненнями у галузі культури, традиціями й звичаями, природою та архітектурою. Екскурсії сприяють інтелектуальному, духовному та фізичному розвитку, формуванню світогляду у молоді, покликані розвивати в індивідуума художньо-естетичну, економічну та екологічну культуру.

Найпоширенішими є екскурсії на природні об'єкти. Саме цей вид екскурсій полубляють найбільше і дорослі, і діти.

Екскурсії бувають двох видів – місцеві і дальні. Основна відмінність між ними полягає у тому, що місцеві проводяться по території свого краю, області, або близько до місця проживання, а дальні – за межами перерахованих

територій. В будь-якому випадку організація будь-якої екскурсії потребує дотримання визначених законодавством правил.

Класифікують екскурсії за:

- ✓ змістом – оглядові і тематичні;
- ✓ складом учасників (молодша група, середня, старша);
- ✓ місцем проведення (музей, школа, бібліотека);
- ✓ формою проведення (пішохідна, автобусна, екскурсія-лекція, екскурсія-діалог).

Поняття оглядової екскурсії більш широке, воно включає в себе історію краю, його географічне положення, населення, клімат, освіту, науку, культуру, архітектурні пам'ятки і місця і т.д. Тематичні екскурсії розкривають одну чітко обмежену тему. Такі екскурсії, у свою чергу, поділяють на історико-краєзнавчі, військово-історичні, природничі, літературно-мистецтвознавчі і т.п.

Екскурсії можуть бути організовані з власної ініціативи, якщо учасники проводять їх на умовах самоуправління і самообслуговування, і плановими – якщо вони організовуються певним закладом чи організацією, що бере на себе ці обов'язки.

Джерелами фінансування екскурсій можуть бути добровільні грошові внески різних установ, підприємств, організацій, окремих громадян – спонсорів, а також кошти за виконання учнями різних договірних робіт, платних послуг, концертної діяльності, реалізації виготовленої ними продукції тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/375-17>.
2. Постанова КМУ від 28.04.2009 №422 «Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/422-2009-%D0%BF>.
3. Андреева Ю. Табірна зміна: матеріали для організації роботи в пришкольньому літньому таборі / Ю. Андреева // Позашкілля. – 2016. – № 4. – С. 44-63. – Бібліогр.: с. 63.
4. Барвисте літо, літечко!: [добірка матеріалів для роботи з дітьми в літньому таборі] // Позакласний час. – 2016. – № 5. – С. 3-30.
5. Бондаренко В. «Школа успіху» Кличків / В. Бондаренко // Обдарована дитина. – 2014. – № 3. – С. 52-57.
6. Виховні заходи у пришкольньому таборі: сценарна мозаїка : [добірка сценаріїв для роботи з дітьми в літньому таборі] // Позакласний час. – 2016. – № 5. – С. 31-42.
7. Глинська І. В. Досвід роботи пришкольніх таборів з денним перебуванням / І.В. Глинська // Педагогічна майстерня. – 2014. – № 3. – С. 8-22.
8. Дозвілля школярів: ігри, конкурси, розваги - К.: Шк. світ, 2012. – 128 с.
9. Єсюк Л. 7 сходинок до успіху: програма виховної роботи з учнями 8-9-х класів. – К.: Шк. Світ, 2014. – 120 с.
10. Жданович Ю. Вчимося і граємося: метод. реком. для організаторів дозвілля дітей. – К.: Шк. світ, 2008. – 128 с.
11. Життя дано на добрі справи // Позашкілля. – 2017. - № 8. – С. 65 – 73.
12. Загній І. А. Відпочиваємо разом: програма для успішної адаптації підлітків у літньому таборі / І. А. Загній // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2014. – № 6. – С. 2-23. – Бібліогр.: с. 23.
13. Класному керівнику: колективні творчі справи. – К.: Шк. світ, 2010. – 128 с.
14. Коваль Н. Г. Розваги у шкільному таборі: конспекти виховних заходів: [заняття та конкурси] / Н. Г. Коваль // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2014. – № 4. – С. 9 – 13.
15. Майстерня вожатого: [добірка цікавих, пізнавальних заходів, ігор, конкурсів та розваг] // Позакласний час. – 2014. – № 5. – С. 51-90.
16. Ми – роду козацького нащадки // Виховний простір. – 2018. - № 5. – С. 34 – 37.
17. Потомахіна Л. А. Психологічна гра "Команда": проводимо тренінг: [розвиток професійної компетентності вожатих в пришкольньому таборі] / Л. А. Потомахіна // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2014. – № 6. – С. 30-33.
18. Психолог у дитячому літньому оздоровчому таборі: [добірка матеріалів] // Психолог. – 2014. – № 7 (квітень). – С. 6-55.
19. Скарбниця народних розваг. Матеріали для проведення рухливих перерв // Позашкілля. – 2018. - № 2. – С. 68 - 73.
20. Сценарна мозаїка: виховні заходи у літньому таборі : [добірка матеріалів про роботу табору відпочинку, виховні заходи, ігри, конкурси] // Позакласний час. – 2015. – № 5. – С. 21-33.